

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของเทคโนโลยีทางการศึกษา

ปัจจุบันการนำเอาเทคโนโลยีการศึกษามาพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรของชาติ ประเทศไทยได้รับเอาเทคโนโลยีการศึกษาเข้ามามีบทบาทต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาดัง แต่มีการประกาศใช้แผนการศึกษา พ.ศ. 2503 และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นอีกใน พ.ศ. 2520 และ 2521 โดยนำเอาเทคโนโลยีการศึกษาเข้ามามีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา และปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอันเป็นการสร้างสภาพการเรียนรู้ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสะดวกและอย่างมีระบบ และในแผนการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) จะเห็นว่านโยบายในการพัฒนาการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นนโยบายความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตจะสำเร็จได้ก็ล้วนแต่ต้องนำเทคโนโลยีการศึกษาเข้ามามีส่วนใช้ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการศึกษาทุกระดับก็ล้วนแต่ย่ำเรื่องคุณภาพและประสิทธิภาพเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องถูกนำเข้ามาใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ชม ภูมิภาค, 2532)

เพื่อให้งานด้านการศึกษาพัฒนาทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และการศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเอาเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในงานด้านการศึกษา จึงเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง

ระวี ภาวิไล (อ้างถึงใน วิบูลย์ สุทธาหังษ์, 2524) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีที่มีต่อการศึกษาไว้ว่าในการจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการ ปฏิรูปการศึกษา รัฐต้องระดมเสื่อทรัพยากรเท่าที่จะหามาได้ นำมาใช้และจะต้องหา

วิธีจัดให้เกิดประโยชน์ที่สุด การที่จะทำเช่นนี้ได้ ถ้าเป็นการสมควรที่จะต้องนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษาเข้ามาใช้ ทั้งจำเป็นต้องเลือกสรรเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษา เราจึงจะได้รับผลประโยชน์อันประเสริฐ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2534) กล่าวถึงความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษาว่ามีบทบาทในด้านการศึกษาเป็นองค์ความรู้ที่มีหลักสูตรเปิดสอนกันในระดับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือนักบริหาร เครื่องมือนักวิชาการ และเป็นเครื่องมือนักบริการ นับเป็นมิติที่ 3 ทางการศึกษาที่เพิ่มจาก 2 มิติแรก คือ บริหารและวิชาการ สามารถจำแนกได้ดังนี้คือ

1. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะองค์ความรู้ เริ่มจากการเปิดสอนวิชา โสตทัศนศึกษา ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยเนื้อหาสาระมุ่งเน้นเป็นนักปฏิบัติ นักออกแบบ นักจัดระบบและผู้ควบคุมการผลิตและการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ บทบาทของผู้ออกแบบการสอนหรือ "Instructional Designer"

2. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือบริหาร ได้แก่การเป็นเครื่องมือด้านการจัดระบบการบริหาร ในรูปของการวิเคราะห์แบบ การตั้งการจัดทำโครงการ ในรูปแบบต่าง ๆ การเป็นเครื่องมือด้านธุรการเพื่อช่วยในการเก็บทะเบียนนักศึกษา การพัสดุ การเงิน การงบประมาณ ในด้านการบริหารบุคลากรเพื่อเก็บทะเบียนข้อมูลบุคลากร การจ่ายเงินเดือน ในด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ในด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อการศึกษาอบรมและเพิ่มพูนความรู้แก่คณาจารย์และบุคลากรในสถาบันการศึกษา

3. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือทางวิชาการ โดยยึดเทคโนโลยีการศึกษาใน 2 รูปแบบ คือ ยึดสื่อคนเป็นหลัก และยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก

ยึดสื่อคนเป็นหลัก หมายถึง การให้ครูอาจารย์ เป็นแหล่งความรู้หลัก และใช้สื่อสิ่งของเสริมการสอน

ยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก โดยผู้เรียนไม่ต้องเผชิญหน้ากับครูอาจารย์ แต่อาจเรียนได้จากสื่อประสมประเภทต่าง ๆ ในรูปของการศึกษาทางไกล (Distance Education) เช่น การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ/โทรทัศน์ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์

4. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือบริการทางวิชาการ ช่วยเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชน รวมทั้งให้การศึกษาต่อเนื่องแก่ผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วโดยจัดในรูปแบบของสื่อ สิ่งพิมพ์ สื่อฝึกอบรม รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง เทปวีดิทัศน์ รวมทั้งการเป็นแหล่งวิทยบริการ เช่น ห้องสมุด ศูนย์วิชาการ ศูนย์การเรียน ฯลฯ ที่จะให้บริการด้านบรรณสารสนเทศ สารสนเทศ และแหล่งสรรหาความรู้ที่ผู้ใช้บริการสามารถจะมาค้นหาหรือเรียกหาความรู้ด้วยตนเองได้

ความหมายของเทคโนโลยีทางการศึกษา

คำว่า เทคโนโลยีการศึกษา (Educational Technology) ได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความ ที่มีลักษณะสอดคล้องกันดังนี้คือ สมาคมเทคโนโลยี และการสื่อสารการศึกษาของสหรัฐอเมริกา AECT (The Association for Educational Communications and Technology, 1972), คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V Good, 1973), เจนส์ ดี ฟินน์ (Janes D. Finn, 1964), ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523), National Council for Educational Technology (อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค, 2532) ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีการศึกษาว่า หมายถึงการนำเอาความรู้ แนวคิด เทคนิค วิธีการใหม่ ๆ และกระบวนการตลอดจนเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ อันเป็นการประยุกต์ผลผลิตทางวิทยาศาสตร์มาใช้ร่วมกันอย่างมีระบบ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เทคโนโลยีการศึกษานั้น มิได้หมายถึงแต่การใช้เครื่องมือ เครื่องช่วยสอนเท่านั้น แต่หมายถึง วิธีระบบ (Systems Approach) ทั้งหลายที่นำเข้ามาช่วยแก้ปัญหาการศึกษาและช่วยให้การจัดระบบการศึกษามีประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

กิจกรรมหรือลักษณะงานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษา เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับวิธีการที่ยั่งยืนเรื่องความสำคัญของวิธีระบบ (Systemic Identification) พัฒนาการ (Development) การรวบรวมหรือการจัดรูปแบบองค์การ (Organization) และการใช้ (Utilization) แห่งการเรียนรู้ เพื่อเกื้อหนุนให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยความสะดวก และมีประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2529) ดังนั้นลักษณะงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาจึงมีส่วนประกอบหลายอย่าง พอจะจำแนกได้ดังนี้ (State Educational Records and Reports Series Handbook X อ้างถึงใน ชลาภรณ์ ทองเจริญ, 2531)

1. การวิจัย (Research)
2. การออกแบบ (Design)
3. การผลิต (Production)
4. การประเมินผล (Evaluation)
5. การให้ความช่วยเหลือ (Logistics)
6. การใช้ (Utilization)

ชิสฮอร์ม และ อีลี (Chisholm and Ely, 1926) ได้แบ่งลักษณะงานด้านเทคโนโลยีการศึกษาออกเป็น 7 ประเภทคือ

1. การวิจัย (Research)
2. การออกแบบ (Design)
3. การผลิต (Production)
4. การประเมินผล (Evaluation)
5. การให้ความช่วยเหลือ (Logistics)
6. การใช้ (Utilization)
7. การบริหาร (Management)

โครงการการศึกษาด้านสื่อการเรียนการสอน (The Jobs in Instructional Media Study) (Browns and others, 1972) ได้แบ่งงานด้านเทคโนโลยีการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การวิจัย-ทฤษฎี (Research - Theory)
2. การออกแบบ (Design)
3. การผลิต (Production)
4. การประเมินผล (Evaluation)
5. การสนับสนุน (Support - Supply)
6. การใช้ (Utilization)
7. การบริหาร (Management)

ฉลอง หับศรี (2532) กล่าวถึงงานด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาว่า อันเนื่องมาจากความเจริญเติบโต และพัฒนาการของศาสตร์ทางเทคโนโลยีทางการศึกษาและความต้องการของสังคม งานทางเทคโนโลยีทางการศึกษาในปัจจุบัน จึงจำแนกได้ 4 ขงด้วยกัน คือ การจัดการ การพัฒนา การบริการ และการเผยแพร่ งานทั้งสี่ขงนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

การจัดการ เป็นงานที่ให้ความสนใจในเรื่องกระบวนการทำงาน การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติ การสามารถประเมินผล การปฏิบัติ และงานของนักเทคโนโลยีนั้นเกี่ยวข้องกับอู่กับการฝึกอบรม การสร้างโครงการ การให้คำปรึกษาต่าง ๆ

การพัฒนา เป็นงานการศึกษาวิจัย สร้างทฤษฎี พิสูจน์ทฤษฎีเพื่อนำไปออกแบบเครื่องมือ วิธีการต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการ การพัฒนานี้รวมถึงการสร้าง และการผลิตสิ่งต่าง ๆ ด้วย

การบริการ งานบริการรวมถึง การจัดฝึกอบรม การผลิตต่าง ๆ (ไม่ว่าจะเป็น สไลด์ เทปวีดีทัศน์ ภาพยนตร์ สื่อต่าง ๆ) การบริการประเภทช่วยติดตั้ง ช่วยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น ฉายภาพยนตร์ ฉายสไลด์และลักษณะสุดท้ายก็คือการบริการให้คำปรึกษาต่าง ๆ

การเผยแพร่ งานของนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่างานอื่น แต่ได้รับการปฏิบัติและได้รับความสนใจน้อยมาก นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีทั้งหลายที่ได้จากการพัฒนานั้น ถ้าขาดการเผยแพร่ ขาดการรณรงค์ให้เห็นคุณค่าสิ่งนั้น ๆ ก็อาจถูกละเลยไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งจะมีผลต่อการยอมรับและนำความรู้ทางเทคโนโลยีทางการศึกษาไปใช้อย่างแท้จริง

จากการที่ได้มีผู้แบ่งแยกลักษณะงานต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ออกไว้แล้วนั้น จะเห็นได้ว่างานทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษานั้น มีลักษณะที่กว้างออกไป ขอบข่ายของเทคโนโลยีทางการศึกษา มิได้จำกัดแค่การเป็นงานผลิต วิชา และให้บริการ เครื่องมือโสตทัศนศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ขยายเป็นงานการจัดระบบและออกแบบการสอน การเป็นที่ปรึกษาด้านการสอน และสื่อการสอน การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน การวิจัยพัฒนาทางการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนการสอน อีกด้วย งานต่าง ๆ เหล่านี้สามารถที่จะแยกสรุปได้ดังนี้

การผลิตสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

เป็นการผลิตวัสดุทางการเรียนการสอน เพื่อนำมาใช้ร่วมเป็นแหล่งการเรียนรู้ การผลิตสื่อการสอนจะต้องให้ตรงกับความต้องการของครู อาจารย์ หรือช่วยแนะนำ ครู อาจารย์ และนักศึกษาให้สามารถผลิต และใช้สื่อการสอนได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหา ในหลักสูตร ปัจจัยที่ทำให้มีการผลิตสื่อการสอนก็คือ การสอนเป็นกลุ่มใหญ่และการเรียน ด้วยตนเอง การใช้สื่อประสม (Multi Media) และระบบการสอน

การกำหนดกระบวนการผลิตและการควบคุมการผลิต เป็นหน้าที่ของทีมงานใน ศูนย์บริการ สื่อที่จะกำหนดแผนงานขั้นตอนการผลิตและการควบคุมขึ้นมาแล้วประชาสัมพันธ์ ให้ทราบทั่วกัน (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2526)

การบริการทางเทคโนโลยีทางการศึกษา

การบริการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของงานทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา และเป็นหัวใจสำคัญสำหรับศูนย์วิทยบริการ แต่ละศูนย์มีภาระให้บริการมากน้อยแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพของแหล่งการศึกษา ขึ้นอยู่กับสภาพของสถาบันและความต้องการของผู้ใช้ในแต่ละสถาบัน การบริการทางเทคโนโลยี ที่จัดให้บริการแก่ผู้ใช้ เช่น งานบริการเชิงห้องสมุด ได้แก่ การเลือก จัดหา ลงทะเบียน ท้าบัตรรายการ การบริการการยืม การใช้ ตลอดจน การเก็บบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ งานให้คำแนะนำคำปรึกษา ได้แก่ การให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับสื่อในด้าน การเลือก การใช้ การผลิตสื่อการเรียนการสอน การให้คำแนะนำในการวางแผน และบริหารงานสื่อ โดยการประสานงานกับหลายฝ่าย การพัฒนา เสนอแนะ และจัดงบประมาณเพื่อการบริการสื่ออย่างมีระบบ และอาจจะมีการให้คำแนะนำ การประชุม การสาธิต การฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ การผลิตวัสดุทัศนวัสดุ

งานบริการการใช้สื่อและงานบริการจัดหาสื่อ

จัดนโยบายการบริการสื่อในหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบายของศูนย์สื่อระดับสูง ประสานงานด้านการเลือก การผลิต การจัดการสื่อ และเครื่องมือต่าง ๆ ทางการศึกษา มาเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้

การออกแบบการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2534) กล่าวว่า เทคโนโลยีการศึกษานั้นครอบคลุมไปถึง งานวัดและประเมินผล การกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม วิธีการจัดระบบ การออกแบบการสอน (Instructional Design) วิธีการสอน หรือพฤติกรรมการสอน การวิเคราะห์ระบบการสอน สังเคราะห์ระบบการสอน สร้างแบบจำลองระบบการสอน และ

ทดสอบระบบการสอน เพื่อที่จะช่วยให้นักวิชาการเนื้อหาที่ทำหน้าที่สอนหรือให้การฝึกอบรมสามารถนำเนื้อหาสาระและถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การออกแบบระบบการเรียนการสอน จึงเป็นวิธีการทางเทคโนโลยี การศึกษาอย่างหนึ่งที่จะทำให้เกิดกระบวนการของการวางแผนในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่จำเป็นอย่างยิ่ง

ชม ภูมิภาค (2532) จึงได้กล่าวว่า นักเทคโนโลยีการศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน การสื่อสาร การเผยแพร่ การวิจัย การออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนการสอน จะต้องมีความรู้ความสามารถในวิชาชีพของเทคโนโลยีการศึกษาในลักษณะที่กว้างและลึก (Comprehensive and Deep) สามารถที่จะวิจัยออกแบบพัฒนาประเมินผล ส่งเสริมเผยแพร่ การประยุกต์ใช้ระบบการเรียนการสอน ระบบการศึกษา เพื่อให้ได้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยพัฒนาทางเทคโนโลยีทางการศึกษา

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางสังคม ทางด้านการศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษา และ เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง นักเทคโนโลยีการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัย สร้างทฤษฎี พิสูจน์ทฤษฎี เพื่อที่จะนำไปออกแบบเครื่องมือ และวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ให้สอดคล้องกับความต้องการ การวิจัยทางเทคโนโลยี การศึกษาเป็นการใช้ความรู้ ความสามารถของบุคลากรทางเทคโนโลยีการศึกษา

ดังนั้น นักเทคโนโลยีการศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถในการ เรื่องของระเบียบ วิธีวิจัยทฤษฎี และวิธีการของเทคโนโลยีการศึกษา การสอน มีความรู้ ในการพัฒนาหลักสูตรหลักการสอน

การเผยแพร่ อบรมทางเทคโนโลยีการศึกษา

การเผยแพร่อบรมทางเทคโนโลยีการศึกษา เป็นกระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ความรู้ ข่าวสาร ข้อเท็จจริงหรือเรื่องราวต่าง ๆ ทางเทคโนโลยีการศึกษา ตลอดจนการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีการศึกษา การเผยแพร่ เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ร่วมงานได้ทราบและใช้บริการโดยทั่วกัน เป็นการให้ข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เทคโนโลยีการใช้ ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงบทบาทและขอบข่ายของงานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา ที่นักเทคโนโลยีการศึกษารับผิดชอบให้บุคคลนอกวงการของศาสตร์ทางเทคโนโลยีการศึกษาได้ทราบ

แนวความคิดศูนย์วิทยบริการ

ในปัจจุบันการวางแผนทางการวางรากฐานการศึกษาทุกประเทศ เริ่มหันมามองว่าอะไรที่จะทำให้ประชากรของตนได้รับการศึกษา เพื่อความอยู่รอด ซึ่งควรจำต้องเป็นไปอย่างถูกต้องและถูกวิธี นั้นหมายถึง การศึกษาทั้งในและนอกระบบ มุ่งที่จะให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การที่คนจะคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นนั้น ต้องมีแหล่งให้เขาได้เรียนรู้ ได้ศึกษาค้นคว้า แหล่งนั้นต้องเป็นแหล่งที่ให้ความรู้อย่างกว้างขวางกว่าห้องสมุด คือจะต้องมีการ จัดรวบรวม หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์ (นวีลักษณ์ บุญยะกาญจน์, 2523) เข้าด้วยกัน

ดังนั้น แนวโน้มของการจัดห้องสมุดจึงเปลี่ยนแปลงไปจากการจัดรวบรวมไว้เฉพาะสิ่งพิมพ์กลายเป็นการรวมทั้งสิ่งพิมพ์และสื่อทัศนวัสดุอุปกรณ์เข้าด้วยกัน ดังนั้น ความหมายเดิมของห้องสมุดจึงเปลี่ยนแปลงไปด้วย

ห้องสมุดในรูปแบบใหม่จำเป็นต้องมี วัสดุ (software) ได้แก่ เทป ไม่ว่าจะ เป็น เทป ม้วน เทปตลับ เทปบันทึกภาพ วัสดุย่อส่วนเช่น ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ไมโครคาร์ด

ชุดการสอน ภาพยนตร์ เป็นต้น จะต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ประเภทเครื่องฉาย เครื่องเสียง (hardware) เพิ่มขึ้นจากสิ่งพิมพ์ ห้องสมุดรูปใหม่นั้นจะต้องเป็นระบบ Library - Media Center หรืออาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปมากมายเช่น Instructional Material Center, Library - Audio - Visual Section, Educational Material Center, Learning Resource Center, Academic Resource Center เป็นต้น ไม่ว่าจะใช้ชื่ออย่างไรก็ตามบทบาทของหน่วยงานนี้ก็คือ "หน่วยงานที่ให้บริการทางวิชาการ" ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์และวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (จุฑารัตน์ แพส, 2526)

ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน์ (2523) กล่าวว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการจัดห้องสมุดนี้ เกิดจากปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การเพิ่มขึ้นของวิชาการใหม่ ๆ การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคล ฯลฯ จากเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างต้น ห้องสมุดจึงเปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์วิชาการหรือศูนย์วิทยการ (Instructional Media Center หรือ Instructional Material Center)

สุนันท์ ปัทมาคม (2526) ได้กล่าวไว้ว่าลักษณะของศูนย์วิทยบริการนั้น ได้เกิดขึ้นมานานแล้ว แต่มีอยู่ในลักษณะของห้องสมุดและศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา

การเรียกชื่อศูนย์วิทยบริการ

ศูนย์วิทยบริการมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน แต่ก็มีความหมายและหน้าที่ของงานในลักษณะเดียวกัน ไพบูลย์ สืบสาย (2531) พบว่า การเรียกชื่อหรือให้ชื่อสถานที่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการคือ

1. สิ่งให้บริการ เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ถ้าให้บริการสิ่งพิมพ์อย่างเดียว เรามักจะเรียกว่า ห้องสมุด แต่ถ้าให้บริการวัสดุอุปกรณ์

อย่างเดี่ยวเรามักจะเรียกว่า ศูนย์โสตทัศนศึกษา แต่ถ้าให้บริการทั้งสองอย่างรวมกัน เราเรียกกันหลายอย่าง เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์วิชาการ ศูนย์การเรียน เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ของการให้บริการ เช่น ส่งเสริมการสอน เรียกว่า ศูนย์วัสดุการสอน (Instructional Materials Center หรือ IMC.) หรือสนับสนุนการเรียน เรียกว่า ห้องสมุดแห่งการเรียน (Learning Resources Library), ถ้าเน้นบริการให้ชัดว่าบริการทั้งครู และนักเรียน ก็เรียกว่า ศูนย์วัสดุอุปกรณ์การศึกษา (Educational Media Center หรือ EMC.) ถ้าบอกให้รู้ว่าไม่เพียงแต่วัสดุเท่านั้น แต่รวมถึงวิทยาการที่เป็นประโยชน์ก็เรียกว่า ศูนย์ทรัพยากร (Resource Center)

สุรินทร์ ปัทมาคม (2526) กล่าวว่า ศูนย์วิทยบริการมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน นอกจากคำว่า ห้องสมุด หน่วยเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือศูนย์วัสดุการศึกษา ศูนย์โสตทัศนศึกษาแล้ว ในลักษณะงานของศูนย์วิทยบริการที่ทำกันอยู่ในปัจจุบัน อาจเรียกว่า "ศูนย์บริการสื่อการศึกษา" ศูนย์สื่อการศึกษา ก็อาจจะเรียกกันไปก็ได้ แล้วแต่เจ้าของสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ นั้นจะเรียกขึ้น

สุเวช ฌ หนองคาย (2516) ได้รวบรวมความหมายและชื่อที่แตกต่างกันดังกล่าว มีดังนี้

Media Center

Learning Materials Resource Center

Instructional Materials Center

Instructional Media Center

Materials Center

Learning Resource Library

Educational Media Center

The Learning Center

Resource Materials Center

Resource Center
 Textbook Library
 Multi-Media Library
 Curriculum Laboratory
 Curriculum Materials Laboratory
 Curriculum Library
 Knowledge Resource Center
 Curriculum Center
 Library Media Center

เนิกเลย์ (Neagley อ้างถึงใน โทบูลย์ สิบสาย, 2531) ได้ใช้ชื่อเรียกศูนย์ต่าง ๆ ในความหมายที่สามารถแทนที่ซึ่งกันและกันได้ในเรื่องของเขา เช่น ศูนย์วัสดุการสอน (Instructional Materials Center หรือเรียกชื่อย่อว่า IMC) ศูนย์วัสดุการศึกษา (Educational Materials Center), ศูนย์วัสดุการสอน (Instructional Media Center), ศูนย์แหล่งการเรียนรู้ (Learning Resource Center), ศูนย์แหล่งความรู้ (Knowledge Resource Center), ศูนย์แหล่งการสอน (Instructional Resource Center)

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) ได้เรียกชื่อการบริการสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในปัจจุบันว่า มีหลายรูปแบบและเรียกชื่อต่าง ๆ กันเช่น

ศูนย์บริการโสตทัศนศึกษา
 ศูนย์เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา
 ศูนย์สื่อการสอน
 ห้องสมุด (ที่บริการโสตทัศนวัสดุด้วย)
 ศูนย์แหล่งการสอน

สำนักเทคโนโลยีและการศึกษา

สำนักวิทยบริการ

ศูนย์วิชาการ

ศูนย์เทคโนโลยีการศึกษา

ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการเรียกชื่อที่แตกต่างกันออกไปบ้างตามขอบข่ายของงานหรือการตั้งชื่อของหน่วยงานในแต่ละสถาบัน แต่จุดมุ่งหมายโดยส่วนรวมแล้วก็คือสถานที่ที่เก็บ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ สื่อทัศนูปกรณ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน โดยเน้นการให้บริการกับผู้ใช้และให้การสนับสนุนหรือส่งเสริมการเรียนรู้ การสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ความหมายของศูนย์วิทยบริการ

มีผู้ได้ให้ความหมายของ "ศูนย์วิทยบริการ" ไว้ต่าง ๆ กัน เช่น เบสวิด (Beswick, 1972) ได้ให้ความหมายของศูนย์วิทยบริการ สรุปได้ดังนี้

1. เป็นแหล่งผลิตสื่อการสอนที่หาได้จากวัสดุในท้องถิ่น
2. มีหน้าที่เลือกและจัดหาสื่อการสอนมาจากแหล่งอื่น ๆ แล้วนำมาเก็บรวบรวมไว้เพื่อบริการ
3. ดำเนินการแยกประเภทของสื่อต่าง ๆ แล้วทำดัชนี ที่มีระบบเพื่อสะดวกต่อการนำมาใช้บริการ
4. การจัดเก็บที่เป็นระบบ
5. ด้านการใช้ ซึ่งรวมถึงการให้คำแนะนำและการให้ยืมต่อผู้ขอบริการ
6. การประเมินสื่อการสอน และกำจัดหรือคัดเลือกสื่อการสอนที่ล้าสมัยออก

หลุยส์ ชอร์ส (Louise Shores อ้างถึงใน จริตลักษณ์ บุญยะกาญจน์, 2523) ได้ให้คำจำกัดความ ศูนย์วิทยบริการ (IMC) ว่าเป็น ศูนย์กลางที่จะรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหา การดำเนินการเกี่ยวกับเครื่องมือ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะมาช่วยในการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จุดมุ่งหมายของศูนย์วิทยบริการ ก็เพื่อ

- จัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ให้สะดวกเพื่อให้ผู้ใช้ ใช้ได้เป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล
- เพื่อช่วยให้ครู นักเรียน ผู้ใช้มีวัสดุ หลาย ๆ อย่างอยู่ในกำมือ พร้อมทั้งจะค้นคว้า
- เพื่อช่วยให้ครูมีแหล่งการศึกษาออกโรงเรียน
- เพื่อจัดบริการให้เกิดความสะดวกสบายแก่ผู้ใช้ทุกด้าน ซึ่งจะช่วยให้การศึกษารุดรุดเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

และจากการศึกษางานวิจัยและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของศูนย์วิทยบริการ ที่มีลักษณะสอดคล้องกันคือ สุเวช ณ ทองคาย (2516), มานิตา ศรีสาคร (2525), วิชัย นิคมทรงธรรม (2531), ไพบูลย์ สืบสาย (2532), สุรินทร์ บัณฑาคม (2526), มิลเลอร์ (Miller, 1973), เอ็ดเวิร์ด (Edward, 1973) ได้ให้ความหมายดังนี้ คือเป็นแหล่งที่จะช่วยในการเรียนการสอน เป็นการรวมเอาแนวความคิด และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการเข้าด้วยกัน เป็นสถานที่ ที่ผู้สอน ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษาและผู้สนใจทั่วไป มาใช้ร่วมกัน และมีสถานที่ ที่ให้ผู้เรียนได้มาศึกษา ค้นคว้าด้วยตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นที่เก็บรวบรวมสรรพวิทยาการ ที่จะเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษาให้มารวมอยู่ในแหล่งเดียวกัน มีความหมาย การดำเนินงาน การจัดทำ รวมทั้งการผลิต ประเมินผลและการให้บริการสื่อเพื่อส่งเสริมการศึกษา อย่างมีระเบียบแบบแผน

งานและหน้าที่ของศูนย์วิทยบริการ

งานและหน้าที่ของศูนย์วิทยบริการมีรูปแบบต่าง ๆ กัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถาบันนั้น ๆ ขนาดของสถาบันการศึกษา จุดประสงค์ของการจัดตั้งในด้านหน้าที่ และความรับผิดชอบของศูนย์วิทยบริการ หรือศูนย์สื่อการศึกษา ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้ต่าง ๆ กัน สรุปได้ดังนี้

สุนันท์ ปัทมาคม (2526) ได้กล่าวถึง งาน และหน้าที่ของศูนย์วิทยบริการ โดยทั่วไปแล้วมีหน้าที่อันสำคัญคือ

1. การจัดหาและดำเนินการในการผลิต วัสดุ สื่อการสอนทุกประเภท สำหรับผู้สอนและผู้เรียน
2. การให้ความช่วยเหลือในการคัดเลือก วัสดุสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการเรียนแบบต่าง ๆ
3. เก็บรวบรวมและสะสมวัสดุและสื่อการสอนให้เพียงพอ
4. จัดแยกประเภทและหมวดหมู่และบัญชีรายชื่อวัสดุและสื่อการสอน
5. ให้คำปรึกษาและแนะนำกับผู้สอนและผู้เรียน
6. อำนวยความสะดวกในการให้บริการ การให้ยืมและการเก็บรักษา ให้ความสะดวกต่อผู้มาติดต่อขอยืม
7. ให้ความสะดวกในการติดต่อ ขอยืมวัสดุสื่อการสอนจากสถาบันอื่น
8. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับวัสดุและสื่อการสอน และเผยแพร่ ผลของการวิจัย
9. เป็นที่ยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เทคนิค และวิธีการในการ ปรับปรุงและผลิตสื่อการศึกษาต่าง ๆ
10. ให้บริการซ่อมแซมวัสดุ และสื่อการสอน

แนนซี มิลเลอร์ (Nancy Miller) แห่งมหาวิทยาลัยอีสต์ฟิลด์ มลรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา กล่าวไว้ในบทความเรื่อง บทบาทและหน้าที่ของศูนย์วิทยบริการต่อระบบการศึกษา (Learning Resource Center-Its Role in Education), (Audio - Visual Instruction, May, 1971)

ส่วนที่ 1 เป็นศูนย์กลางสำหรับการศึกษารายบุคคล มีลักษณะคล้ายกับห้องสมุด แต่เดิม แต่มีส่วนเพิ่มเติมที่พิเศษกว่าห้องสมุดธรรมดาก็คือ นอกจากจะเป็นที่รวมเก็บหนังสือต่าง ๆ แล้ว ในส่วนนี้ยังมีสื่อการสอนนานาชนิดไว้ให้บริการเช่นเดียวกับหนังสือด้วย สื่อดังกล่าวได้แก่ ฟิล์มสตริป เทปตลับ หนังสือคู่มือของเทปและยังมีการบริการถ่าย (สำเนา) เทปเสียง และถ่ายเอกสาร ให้นักผู้มาใช้บริการเป็นรายบุคคลอีกด้วย

ส่วนที่ 2 เป็นศูนย์บริการสื่อการศึกษาสำหรับการเรียนการสอน ที่แห่งนี้จะ
ช่วยครูผู้สอนในด้านการเตรียมอุปกรณ์สื่อการสอนต่าง ๆ ที่พร้อมจะให้ครูยืมใช้ได้ทันทีตาม
บันทึกการสอน มีการจัดหา เครื่องมือ บุคคลากร ภาพยนตร์และยังมีสื่อการสอนจากแห่งอื่น ๆ
มาไว้ให้บริการแก่ครูอีกด้วยนอกจากนี้ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านการผลิตสื่อการสอน
เช่น การผลิตสื่อการสอนด้านศิลปะ วัสดุสำหรับงานกราฟิกและอุปกรณ์การถ่ายรูป เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของศูนย์วิทยบริการ เป็นงานการให้บริการทาง
ด้านการให้คำปรึกษาแก่ครูและนักเรียนในการใช้สื่อการศึกษา และการใช้บริการจากส่วน
ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในศูนย์วิทยบริการนั้น

ส่วนที่ 3 ดังกล่าวแล้วมีการทำงานที่ประสานกัน เพื่อให้การดำเนินงานของ
ศูนย์วิทยบริการเป็นไปอย่างสมบูรณ์ที่สุด

พันธุนิภา ชินปัญชนะ (2525) กล่าวไว้ว่า งานและหน้าที่ของหน่วยโสตทัศน-
ศึกษา ศูนย์วิทยบริการสามารถแยกแยะได้ดังนี้

1. ให้บริการผลิตสื่อการสอน ได้แก่ สื่อกราฟิก สื่อทางการถ่ายภาพ สื่อ
โสตทัศนและสื่อประสม
2. ให้บริการให้ใช้โสตทัศนอุปกรณ์ เช่น มีบริการให้ยืมใช้เครื่องมือ หรือ
อุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษา ได้แก่ เครื่องฉายภาพโปรเจกเตอร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องฉายภาพทึบแสง เครื่องฉายภาพยนตร์ ฯลฯ
และเครื่องเสียงชนิดต่าง ๆ
3. ให้บริการซ่อมโสตทัศนวัสดุและอุปกรณ์
4. ให้บริการให้คำปรึกษาการผลิตงานโสตทัศนศึกษาและการใช้โสตทัศน-
วัสดุอุปกรณ์

มนัส บุญประกอบ (2522) ได้กล่าวว่ประเภทและหน้าที่ของสำนักเทคโนโลยี การศึกษา ศูนย์วิทยบริการนั้นต้องครอบคลุมงานด้านต่าง ๆ คือ

1. การวางแผนและพัฒนาระบบ
2. การผลิตสื่อการศึกษา
3. การบริการทางวิชาการ
4. การฝึกอบรมบุคลากร
5. การวิจัยและประเมินผล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ได้กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยเทคโนโลยี การศึกษา ศูนย์วิทยบริการ (มนัส บุญประกอบ, 2523) มีดังนี้คือ

1. ให้บริการด้านการผลิต และการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ
2. ให้บริการคำแนะนำปรึกษา การจัดระบบวิธีการสอนแก่อาจารย์
3. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ประเภทเครื่องฉายและ เครื่องเสียง แก่คณะ สถาบัน ศูนย์ และหน่วยงานต่าง ๆ
4. ประสานงานกับหอสมุดกลางในด้านการผลิตและบริการภาพยนตร์ การ ถ่ายทำไมโครฟอร์มในรูปแบบต่าง ๆ สไลด์ และฟิล์มสตริป รวมทั้งควบคุมหน่วยรับข้อมูลทาง คอมพิวเตอร์
5. ประสานงานกับหน่วยเทคโนโลยีการศึกษา หรือศูนย์สื่อการศึกษา หรือ สถาบันวิทยบริการของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอื่น ทั้งนอกและในประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบและวิธีการดำเนินงาน รวมทั้งนวัตกรรมทางการศึกษา
6. ศึกษาและวิจัยด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเสาะแสวงหากระบวนการ และการวิธีการในด้านการใช้บริการ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน และ เผยแพร่ให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

วรกิต วัตต์เข้าหลาม (อ้างถึงใน มานิตา ศรีสาดร, 2525: 25-26) สรุป หน้าที่ของหน่วยเทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์วิทยบริการไว้ดังนี้

1. สำรองและประเมินค่าวัสดุทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ
2. เลือกหาและจัดซื้อวัสดุทัศนูปกรณ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับงาน

3. ผลิต่ออุปกรณ์การสอนตามความต้องการ
4. จัดแยกหมวดหมู่วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้ใช้สะดวก
5. เก็บและรักษาวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบและมีระเบียบ
6. จัดระบบการบริการให้จอง จำย-รับ วัสดุอุปกรณ์
7. บำรุงรักษา และซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์
8. จัดบริการการให้คำปรึกษา แนะนำ และประชาสัมพันธ์
9. ให้การอบรมผู้สอน ให้รู้จักผลิตและใช้วัสดุอุปกรณ์
10. ศึกษา ค้นคว้า วิจัยทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
11. ติดตามและประเมินผลงานของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นระยะ ๆ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) สรุปหน้าที่หรือกิจกรรมที่สำคัญในศูนย์บริการสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา ศูนย์วิทยบริการในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ได้แก่

1. การเลือก จัดหา การลงทะเบียน ทำบัตรรายการ การบริการการยืม การใช้ตลอดจนการเก็บบำรุงรักษา วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ
2. การผลิตสื่อการสอน เช่น วัสดุกราฟิค การบันทึกเสียง ถ่ายทำภาพยนตร์ และทำรายการวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น
3. จัดการศึกษา ฝึกอบรมและวิจัยตลอดจนเผยแพร่
4. การบริหาร เช่น จัดบุคลากร การนิเทศ การบันทึกรายการ การติดต่อประสานงาน และการหางบประมาณ เป็นต้น

บราวน์ (Browns, 1972) ได้เสนอแนะหน้าที่ของศูนย์วิทยบริการ ศูนย์วิชาการระดับโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ครูและเจ้าหน้าที่ศูนย์ร่วมกันวางจุดมุ่งหมายการสอน โดยให้ความสนใจในภูมิหลัง ความสามารถ ความต้องการ ความสนใจ และความรู้ของนักเรียนแต่ละคน และวางแผนการใช้วัสดุต่าง ๆ เครื่องมือ และบุคคลอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายอย่างร่วมกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
2. เจ้าหน้าที่ศูนย์ทำงานใกล้ชิดกับครู นักเรียน และชุมชนในการเลือกวัสดุที่จะใช้ในศูนย์ให้เหมาะสม

3. เจ้าหน้าที่ศูนย์และครูจัดให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากศูนย์ตามความสามารถของแต่ละคน โดยกระจายสิ่งพิมพ์ หรือโสตทัศนวัสดุไปตามสถานที่เรียนที่อาจจะสะดวกในการใช้วัสดุเหล่านั้น
4. เจ้าหน้าที่ศูนย์และครูร่วมกันแนะนำนักเรียนในการเลือกและใช้วัสดุตลอดเวลาที่เรียน จัดตารางการใช้ศูนย์ให้เหมาะสม
5. จัดบริการทางเทคนิคและอำนวยความสะดวกตามความจำเป็นเพื่อช่วยให้นักเรียน หรือ ครูสามารถผลิตสไลด์ ภาพโปรงแสง แผนภูมิ फिल्मภาพยนตร์ การอัดสำเนาวัสดุ
6. เจ้าหน้าที่ศูนย์และแหล่งการศึกษาที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา
7. เจ้าหน้าที่ศูนย์และช่างเทคนิคแนะนำการใช้เครื่องช่วยสอน การฟัง การประชุมกลุ่มเล็ก ๆ การใช้เครื่องฉาย จานเสียง หรือเทปวีดิทัศน์ ตลอดเวลาที่เรียน อยู่ในศูนย์วิชาการ
8. ครู นักเรียน และเจ้าหน้าที่ศูนย์ร่วมกันประเมินค่าในการอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เพื่อนำไปปรับปรุงศูนย์วิชาการให้ดีขึ้น

ชม ภูมิภาค (2532) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์เทคโนโลยีการศึกษาหรือศูนย์วิทยบริการ ย่อมจะเกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. การบริหารองค์การ ได้แก่ วางจุดมุ่งหมายขององค์การ วางแผนระยะยาว จัดเตรียมและบริหารงบประมาณ จัดบริการ วางแผนสิ่งอำนวยความสะดวก
2. บริหารงานบุคคล ได้แก่ เขียนลักษณะงาน รู้เรื่องการจัดหา บรรจุและถอดถอน จัดการอบรมบุคลากร ฯลฯ
3. ออกแบบ (Design) ได้แก่ วิเคราะห์ และเขียนจุดประสงค์ ของการเรียนรู้ วิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียน กำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการสอน เลือกสื่อและเสนอสื่อ เสนอสิ่งแวดล้อมที่เป็นทางเลือกได้

4. การจัดระเบียบข่าวสาร (Information Retrieval) ได้แก่ การจัดเก็บข่าวสารความรู้ กำหนดระบบ ที่จะใช้ในการแบ่งหมวดหมู่วัสดุ สร้างและประเมินกระบวนการเก็บ แยกและทำบัตรรายการวัสดุ (Cataloging) ประเมินระบบกลไกอัตโนมัติในการจัดเก็บ เช่น Computer

5. จัดให้ความช่วยเหลือ (Logistics) มี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การจัดหา การจัดเก็บ และการจัดให้บริการแก่ครูและนักเรียน

6. การผลิต (Production) มี 3 ระดับคือ

- ระดับกลไก เป็นการเตรียม (mechanical preparation) เป็นเรื่องของเทคนิคการเตรียมการ

- ระดับสร้างสรรค์ (Creative level : production)

- ระดับออกแบบ (Design level : conception)

7. การสอน (Instruction) หรือการแจ้งให้ทราบกิจกรรมของศูนย์ให้ผู้เรียนรู้ ได้แก่ งานประชาสัมพันธ์ งานฝึกอบรม พัฒนาโครงการเรียนเป็นรายบุคคล วางระเบียบการสื่อสารระหว่างบุคลากรของศูนย์และผู้ใช้

8. การประเมิน (Evaluation) ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการของหลักสูตรทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อกำหนดความต้องการในด้านวัสดุและอุปกรณ์ เขียนและใช้เกณฑ์ หรือ แนวทางสำหรับการเลือก การใช้และการประเมินผลวัสดุต่าง ๆ

9. การวิจัย (Research) ได้แก่ กำหนดความจำเป็นในการวิจัย ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง พัฒนารูปแบบของการวิจัย เก็บรวบรวมจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินผลการวิจัย เผยแพร่ข่าวสารการวิจัย

10. การใช้ การสังเคราะห์ (Utilization - the Synthesis) เป็นเรื่องของความเกี่ยวข้องของสื่อ ผู้ใช้และการเรียนรู้ ผู้ใช้เป็นส่วนมากก็คือครู

รูปแบบของศูนย์วิทยบริการ

สุนันท์ ปัทมาคม (2523) ได้กล่าวถึงรูปแบบของศูนย์วิทยบริการไว้ว่า ศูนย์วิทยบริการอาจจัดตั้งได้หลายรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของสถาบัน วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งและงบประมาณที่จะอำนวยได้ รูปแบบของศูนย์วิทยบริการมี 3 ประเภทที่อาจจัดทำได้คือ

1. ศูนย์วิทยบริการแบบศูนย์รวม เป็นศูนย์ที่ไม่มีการจัดหน่วยงานกระจาย แต่ให้รวมอยู่ในที่แห่งเดียวกันโดยหน่วยงาน สถาบันหรือชุมชนที่ใกล้เคียงต่างก็ต้องมารับบริการที่ศูนย์นี้ ขนาดของศูนย์พิจารณาจากบริการที่ให้แก่ผู้รับศูนย์ประเภทนี้ทุกอย่างพร้อมเพรียงและกว้างขวางมีขนาดใหญ่ มีการให้บริการที่ดี และรวดเร็ว มีการประสานงานกับสถาบันเป็นอย่างดี รู้ความต้องการของผู้ใช้บริการ จัดหาวัสดุและสื่อการสอนได้ครบถ้วน แต่ไม่สามารถให้บริการได้ตรงเป้าหมายของทุก ๆ สถาบันได้

2. ศูนย์วิทยบริการแบบกระจาย เป็นศูนย์ที่แยกออกเป็นสาขาต่าง ๆ หน่วยงานเล็ก ๆ ที่กระจายอยู่ทั่วไป ศูนย์วิทยบริการประเภทนี้จะให้บริการได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ที่สุด สะดวกและรวดเร็ว

3. ศูนย์วิทยบริการแบบประสม คือศูนย์ที่รวมหน้าที่ของแบบที่ 1 และแบบที่ 2 เข้าด้วยกัน

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526) กล่าวว่า รูปแบบการจัดหน่วยการบริการด้านสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา โดยจัดรูปงานใน 2 ลักษณะคือ

1. แบบศูนย์รวมเฉพาะอย่าง (Centralization of Separate library and Audio - Visual Services) เป็นการจัดบริการสื่อการศึกษาที่แยกวัสดุสิ่งพิมพ์ (Printed Materials) ออกเป็นงานห้องสมุด บริการแยกกันกับงานด้านโสตทัศนศึกษา หรือวัสดุไม่ตีพิมพ์ (Audiovisual หรือ Non-Printed Material)

2. แบบศูนย์บริการสื่อการสอนสมบูรณ์ (Centralization of Instructional Media Center Services) เป็นการรวมบริการสื่อโสตทัศนศึกษาและงานห้องสมุดไว้ด้วยกัน เรียกว่า ศูนย์สื่อการสอน IMC

สำเภา วรางกูร (2521) ได้จำแนกการจัดประเภทของศูนย์สื่อการศึกษา เป็น 3 รูปแบบดังนี้

1. ศูนย์โสตทัศนศึกษา (Audio-Visual Center)
2. ศูนย์วัสดุการศึกษา (Instructional Material Center)

3. ศูนย์สหการสื่อการศึกษา (Comperative A.V Center or Educational Media Consortium)

1. ศูนย์โสตทัศนศึกษา

ศูนย์สื่อการศึกษาประเภทนี้ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้านโสตทัศนศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยเฉพาะ โดยมีสถานที่ บุคลากร วัสดุ เครื่องมือ ตลอดจนมีการบริหารในการจัดให้บริการทางด้านโสตทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นของหน่วยเองทั้งหมด การจัดแบบนี้จะต้องมีหัวหน้าหน่วยงานที่มีความรู้ความสามารถทางด้านโสตทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยเฉพาะ เหมาะสำหรับสถาบันระดับอุดมศึกษา เช่น วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย ตัวอย่างชื่อหน่วยงานที่มีผู้ใช้ เช่น ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์สื่อการศึกษา เป็นต้น

2. ศูนย์วัสดุการศึกษา

ศูนย์แบบนี้จัดรวมเป็นหน่วยงานร่วมกัน ระหว่างงานห้องสมุดกับงานโสตทัศนศึกษา อาจเรียกชื่อว่า หน่วย/ศูนย์/ห้องวัสดุการศึกษา หรือศูนย์วิชาการ ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นภาษาอังกฤษแตกต่างกัน เช่น ศูนย์วัสดุอุปกรณ์ (Media Center) ศูนย์วิชาการ (Learning Resource Center) ห้องสมุดสื่อ (School Library Media Center) เป็นต้น

ภายในศูนย์แบบนี้มีวัสดุการศึกษา 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือ (Book or Printed Media) กับโสตทัศนและเทคโนโลยีอุปกรณ์ (Audiovisual and Educational Technology Media or Non book Materials)

ศูนย์แบบนี้มีสถานที่จัดดำเนินการบริหารงานต่าง ๆ โดยใช้บุคลากรร่วมกัน หัวหน้าศูนย์หรือหัวหน้าห้องวัสดุการศึกษา (Educational Media Specialist) อาจเป็นบรรณารักษ์ นักสื่อการศึกษา หรือโสตทัศนรักษ์ (Audiovisual Librarian) ผู้ที่เป็นหัวหน้า พิจารณาจากความเหมาะสม

ศูนย์สื่อการศึกษาแบบที่สองนี้ เหมาะที่จะใช้กับการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

3. ศูนย์สหการสื่อการศึกษา

แบบที่สามนี้ไม่มีแต่วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่ใช่สิ่งพิมพ์ (Nonprint Media) เหมาะกับ กรณีที่สถาบันการศึกษาอยู่กันเป็นกลุ่มในทำเลที่การคมนาคมติดต่อมีความสะดวก อาจจะเป็นกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือประถมศึกษา ไม่ว่าจะ เป็นโรงเรียนทางรัฐบาล หรือเอกชนอาจจะร่วมกันจัดตั้ง หน่วยหรือศูนย์สื่อการศึกษาประจำกลุ่มขึ้นได้ ถ้าทำแบบนี้ ได้แล้วการบริการเกี่ยวกับ การผลิต การบริการ เครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ จะดี มาก (สำเภา วรากร, อ้างถึงใน มนัส บุญประกอบ, 2522)

คำว่า "ศูนย์สหการสื่อการศึกษา" เป็นคำใหม่ที่ ศาสตราจารย์สำเภา วรากร เป็นผู้คิดขึ้นมาใช้เป็นครั้งแรก เพื่อแทนคำว่า "ศูนย์สื่อศึกษาแบบคอนโซลเดี่ยว" ซึ่งยืม คำภาษาอังกฤษมาใช้

ศาสตราจารย์ สำเภา วรากร ได้กล่าวว่าคำว่า สหการ หมายถึง การ กระทำร่วมกัน "ศูนย์สหการเพื่อการศึกษา" จึงหมายถึงศูนย์รวมการศึกษา ศูนย์นี้จะร่วมมือ กันหลายด้านเช่น สถานที่ บุคลากร สื่อการสอนหรือวัสดุการสอนเครื่องมืออุปกรณ์การเรียน การสอนการบริการสื่อการสอนหรือวัสดุทัศนวัสดุ การอบรมความรู้ทางด้านทัศนทัศน์ และ เทคโนโลยีการศึกษา มีศึกษานิเทศก์ทางทัศนทัศน์ จัดหางบประมาณค่าใช้จ่ายร่วมกัน

การส่งเสริมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

พัฒนาการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาด้วยการนำเทคโนโลยีทางการเรียน การสอนมาใช้ยังเป็นสิ่งจำเป็นอยู่ トラบใดที่การสอนโดยการบรรยายของครูเพียงอย่าง เดียว ไม่สามารถสร้างความรู้ สมบูรณ์แบบให้แก่บัณฑิตศึกษาได้ ครูนำเทคโนโลยีการ ศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย วิทยาลัยบัดนี้ทั้งหลายเน้นไปที่ การใช้สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ เช่น โทรทัศน์วงจรปิด เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สไลด์ เทปบันทึกเสียง ตลอดจนภาพยนตร์ แต่ก็ใช้ยังไม่แพร่หลาย และมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง สำหรับครุผลิตสื่อ ประสม การนำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ยังปรากฏให้เห็นน้อยกว่า ในเมื่อเป็นที่ ยอมรับกันว่า

- เทคโนโลยีการศึกษา เป็นสิ่งมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา เสริมให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอน จากการบรรยายของอาจารย์มีคุณค่ายิ่งขึ้น

- การสอน ด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนอย่างสมบูรณ์ได้

ฉะนั้น แนวคิดในการนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องให้ความสนใจอยู่เสมอ โดยพยายามแก้ปัญหาของการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาที่มีอยู่และพัฒนาให้สมบูรณ์ขึ้น แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น (อัจฉรา วัฒนาภิญโญ, 2527)

แนวทางในการส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

จำเรียง เสง เจริญ (2528) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการศึกษา คือ

1. รัฐบาลควรให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ โดยการจัดสรรให้เพียงพอในกรณีที่ไม่อาจสนับสนุนในรูปแบบเงินทดรับได้ ควรให้ความช่วยเหลือโดยการยกเว้นภาษี หรือลดภาษีนำเข้า สำหรับอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษาอาจขอความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศต่าง ประเทศในกรณีหึ่งงบประมาณไม่เพียงพอ

2. ปรับปรุงคุณภาพของบุคลากรในหน่วยบริการสื่อการสอนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาโดยตรง ซึ่งอาจทำได้ด้วยการรับบุคคลใหม่ที่จบในสาขานี้ หรือส่งบุคลากรเก่าไปอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้ทันกับวิทยาการที่นำมาใช้

3. จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา โดยรวบรวมและให้บริการด้านข้อมูลข่าวสาร อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ตลอดจนทำหน้าที่ผลิตสื่อการสอนหรือให้คำแนะนำช่วยเหลือในการผลิตสื่อแก่คณาจารย์ รวมทั้งทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข่าวสาร และอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีการศึกษาเหล่านั้นด้วย

4. สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรเทคโนโลยีทางการศึกษา ควรจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนจบมาแล้ว มีความสามารถทั้งด้านการใช้ Hardware การผลิต

Software รวมทั้งให้มีความสามารถทางด้าน Information systems และทางด้าน Presentation Mode ด้วย

5. ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ เพราะจะช่วยให้สถาบันสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อัจฉรา วัจนากัญญา (2527) ได้เสนอแนวทางแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีการศึกษา ดังนี้

1. ควรนำแนวคิดเรื่องการใช้เทคโนโลยีการศึกษาในการเรียนการสอน เข้าไปสู่หน่วยพัฒนาคณาจารย์ โดยให้หน่วยพัฒนาคณาจารย์เป็นผู้เผยแพร่ความคิด
2. ควรจะมีการวิจัยศึกษาดูว่า สภาพของมหาวิทยาลัยปิดของไทยนั้น ควรใช้เทคโนโลยีทางการศึกษารูปแบบใด จึงจะเหมาะสมและได้ผล
3. ควรติดตั้งวัสดุอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีทางการศึกษา ในห้องเรียนที่มีการใช้อยู่เสมอ เพื่อให้เพียงพอต่อการใช้หรือใช้ได้สะดวก
4. ควรมีการพัฒนาศูนย์วัสดุทัศนูปกรณ์ที่มีอยู่ให้ทำงานเต็มที่ มีการผลิตสื่อ ร่วมกันวางแผนการสอน และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

ในเมื่อทุกฝ่ายประสานงานกันเป็นอย่างดี คือ มหาวิทยาลัยมีนโยบายสนับสนุน การพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อการสอนอย่างเด่นชัด หน่วยพัฒนาคณาจารย์ เป็นฝ่ายให้ความรู้ ฝึกอบรมผู้สอน หน่วยเทคโนโลยีทางการศึกษา ศูนย์วิทยบริการเป็นกน นำในการผลิตสื่อ แนะนำการใช้สื่อ หน่วยอาคารสถานที่จัดเตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องมือพอใช้พอเพียงและพร้อมที่ใช้ได้ทุกเมื่อ อาจารย์ผู้สอนย่อมจะสนใจที่พัฒนาการสอน ด้วยเทคโนโลยีของการศึกษาเหล่านั้น

การให้บริการด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา

ศูนย์บริการสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย หรือ สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาเรื่องผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น ความมุ่งหมาย ทางการศึกษา

และหลักสูตรวิชาทั้งหลายของมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในปัจจุบันนิยมใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในรูปแบบของระบบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม การให้บริการสื่อและเครื่องมือต่าง ๆ ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นฐานของการใช้ระบบการสอน ด้วยเหตุนี้ นักเทคโนโลยีทางการศึกษาและผู้ชำนาญด้านสื่อในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยจึงควรศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสถาบันของตน อย่างละเอียดและรอบคอบ เพื่อวางแผนการจัดโครงการเทคโนโลยีทางการศึกษาในสถาบันให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและคุ้มค่า (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2526)

การเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษา มีลักษณะที่แตกต่างจากการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา กล่าวคือ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2525)

1. เป็นการเรียนการสอนที่มีความลึกซึ้ง เพราะเป็นการเรียนการสอนที่มีพื้นฐานจากการวิจัยหาความรู้ใหม่ เป็นการนำความรู้ใหม่มาสอนหรือเป็นการประเมินความรู้เก่า เนื้อหาความรู้ใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ในขณะที่ความรู้เก่าก็ควรได้รับการวิเคราะห์ให้ชัดเจนขึ้น
2. การเรียนการสอนมีลักษณะเฉพาะในแต่ละสาขาวิชา การเรียนการสอนในสาขาเฉพาะศาสตร์ย่อมสอดคล้องกับอาชีพที่รับผิดชอบต่อชีวิตของคน ในแต่ละสาขาแต่ละวิชาชีพย่อมมีเป้าประสงค์เฉพาะของตนเป็นหลัก
3. มีการคำนึงถึงคุณภาพ และการนำไปใช้สูง เพราะผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีความพร้อม มีวุฒิภาวะสูง เมื่อจบแล้วจะต้องออกไปทำงาน ใช้ความรู้ทันที จึงจำเป็นต้องจัดและดำเนินการสอนที่มีคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันก็นำไปใช้ด้วยพร้อมกันไป
4. การจัดการเรียนการสอนมีลักษณะที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะ ผู้เรียนแต่ละคนต่างก็มีความสนใจ มีความถนัดเฉพาะตัว เมื่อจบออกไปแล้วต่างก็จะมีแนวทางในการดำเนินชีวิตและแนวทางในการทำงานที่ต่างกันไป การจัดการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้มาก
5. เป็นการพัฒนาคนให้เติบโตเต็มที่และเต็มความสามารถเพราะการศึกษาระดับนี้เป็นระดับสุดท้ายที่จัดอย่างเป็นทางการให้แก่ผู้เรียน จึงควรที่จะสนับสนุนส่งเสริมอย่างเต็มที่ให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของเขาอย่างไม่จำกัด

จากการที่การเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะสำคัญดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น บริการด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาจะมีส่วนช่วยพัฒนาการสอนในระดับอุดมศึกษาได้ดังนี้

1. การให้บริการ ควรจะเริ่มต้นจากการสร้างความรู้และความเข้าใจให้แก่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้รู้จักว่าการเรียนการสอนมีระบบและกระบวนการอย่างไร จุดเริ่มต้นของการสอนอยู่ที่ใด และจะไปจบที่ใด การเรียนรู้ระบบจะทำให้มีแนวคิดที่จะปรับปรุงและพัฒนาให้ชัดเจนขึ้น

2. การแนะนำและสาธิตบริการ วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพราะผู้สอนในระดับอุดมศึกษาส่วนมากไม่คุ้นเคยกับบริการ วัสดุและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีทางการศึกษาเท่าที่ควร เนื่องจากได้เรียนรู้เฉพาะสาขาของตน ไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านการเรียนการสอน จะคุ้นเคยอยู่กับเฉพาะสิ่งที่ตัวเองได้เคยเห็นและได้เคยเรียนมาเท่านั้น การแนะนำและสาธิตจึงจำเป็นและควรแนะนำหรือสร้างในลักษณะอ้อมคือในโอกาสและจังหวะต่าง ๆ ในการประชุมต่าง ๆ เพราะ ธรรมชาติของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษามักไม่ค่อยจะสนใจอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางการศึกษาอยู่แล้ว

3. บริการและอุปกรณ์ต่าง ๆ ควรพยายามทำให้ง่ายต่อการใช้เพราะผู้สอนโดยทั่วไปมีและให้เวลาไม่มากนักกับการสอนหรือการถ่ายทอดความรู้ แต่ให้เวลามากกับการหาความรู้ ดังนั้น อาจารย์ส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาอดทนต่อการที่จะต้องไปเรียนรู้วิธีการใช้หรือการปฏิบัติเกี่ยวกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ แต่จะพอใจกับเครื่องมือในการหาความรู้

4. บริการและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้านเทคโนโลยีการศึกษาควรสนองความลึกซึ้งของแต่ละสาขาได้ เพราะแต่ละสาขาจะมีแนวทางของตนเอง มีระบบและแนวทางเฉพาะ การให้บริการต้องสนองความแตกต่างเหล่านี้ได้ นักเทคโนโลยีการศึกษาต้องติดตามความก้าวหน้าในแต่ละสาขา แล้วหาทางนำเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือบริการ วัสดุ และอุปกรณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของสาขา

5. การให้บริการจะต้องเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและคล่องตัว อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่แล้วไม่คุ้นเคยและไม่ปรับตัวต่อระเบียบและอุปกรณ์ต่าง ๆ มาก

นัก เพราะ เป็นลักษณะที่จะไปขัดขวางต่อความคิดที่ก้าวหน้า เป็นอิสระและมีความสร้างสรรค์ จึงไม่นิยมและไม่ชอบที่จะทำงานในลักษณะที่เป็นพิธีการสูงควรให้มีบริการในลักษณะที่สะดวกต่อผู้สอนให้มากที่สุด เป็นต้น

6. การให้บริการควรสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของอาจารย์ผู้สอน เพราะอาจารย์แต่ละคนมีความถนัด มีความสนใจกันคนละอย่าง มีความชำนาญคนละเรื่อง บริการที่ให้จึงควรมีหลาย ๆ รูปแบบพร้อมกันไป ในขณะที่เดียวกันก็ให้อาจารย์แต่ละคนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ด้วย เช่น มีวัสดุอุปกรณ์ที่จะให้อาจารย์นำไปใช้เขียนใช้ทำได้ในเวลาที่ใกล้จะสอน

7. การให้บริการเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควรจะให้อาจารย์ผู้สอนได้เรียนรู้และเข้าใจ สามารถที่จะพัฒนาระบบวิธีการรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ด้วยตนเองต่อไปได้ เพราะลักษณะสาขาวิชาที่แตกต่างกันและมีความลึกซึ้งแตกต่างกันออกไป ไม่มีบริการหรืออุปกรณ์ใดที่จะใช้ได้กับทุกสาขาวิชา ทุกโอกาส การพัฒนาการเรียนการสอนจึงควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ได้พัฒนาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาที่ไม่นิยมการกำหนดรูปแบบที่ตายตัว แต่สนใจที่จะพัฒนาด้วยตนเอง

8. การให้บริการ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นั้น ควรเป็นไปเพื่อให้อาจารย์สอนแล้วมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อาจารย์เบาแรงขึ้น และย่นระยะเวลาทั้งในการเตรียมการและดำเนินการสอนมากขึ้น นั่นคือ ทำให้การสอนมีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีขึ้น

9. การให้บริการควรเป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอนให้ดี และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นมากกว่าให้อาจารย์ผู้สอนไปผูกพันอยู่กับวัสดุและอุปกรณ์แต่เพียงอย่างเดียว

ศูนย์วิทยบริการในสถาบันอุดมศึกษา

ศูนย์วิทยบริการ เป็นแหล่งบริการวิชาการและความรู้ที่สถาบันการศึกษาทุกระดับชั้นให้ความสนใจและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้จากสถาบันการศึกษาในขณะนี้ เริ่มได้มีการโครงการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการขึ้นมา เพื่อให้บริการการเรียนการสอน

แก่ผู้ใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร อาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป สถาบันการศึกษาบางแห่งก็มีการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการแล้ว สุนันท์ ปัทมาคม (2526) กล่าวว่า ศูนย์วิทยบริการ ในประเทศไทยนั้นได้มีอยู่ในสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาทั่วไป และเกิดขึ้นมานานแล้ว แต่มีอยู่ในลักษณะที่แยกกัน และต่างคนต่างทำ เช่น อยู่ในรูปของห้องสมุด และศูนย์โสตทัศนศึกษาหรือศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา และถ้าหากประยุกต์รวมหน่วยงาน ทั้ง 2 แห่งนี้เข้าด้วยกัน ก็เรียกว่าศูนย์วิทยบริการ

ในต่างประเทศ เช่น ในประเทศอังกฤษนั้น เรียกศูนย์นี้ว่า Instructional Media Centre หรือ Resource Centre ในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น ที่ Eastern Michigan University เรียกว่า Center of Educational Resources (University Library and Media Services) (จุฑารัตน์ แพส, 2526) ถึงอย่างไรก็ตาม ลักษณะงานแยกออกเป็นบริการหลัก 3 บริการคือ บริการทางด้านเทคนิค (Technical Services) บริการผู้ใช้ (Public Services) บริการสื่อการสอน (Media Services) แต่งานที่สำคัญและน่าสนใจก็คือ งานบริการผู้ใช้และบริการสื่อการสอน

งานบริการผู้ใช้ จะแบ่งแยกหนังสือ และวัสดุการอ่านอื่น ๆ ออกตามสาขาวิชา ใหญ่ ๆ คือการศึกษาและจิตวิทยา มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และยังมีหน่วยบริการการสอน การใช้ห้องสมุด (Library Orientation) ที่รับผิดชอบ ในด้านการสอน การใช้สิ่งพิมพ์และวัสดุต่างๆ ทั้งที่สอนในชั้นเรียน สอนเป็นกลุ่ม แนะนำ เป็นรายบุคคล

ฝ่ายบริการสื่อการสอน แบ่งออกเป็น 2 หน่วยงานคือ หน่วยโสตทัศนศึกษา และหน่วยโทรทัศน์ศึกษา เป็นหน่วยที่ให้บริการสื่อการสอน ผลิตสื่อการสอน ดังนั้น ศูนย์วิทยบริการใน ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา พอจะสรุปลักษณะงานของศูนย์ดังนี้ รวมงานของหน่วยงานซึ่งให้บริการทางวิชาการ 2 หน่วยงานใหญ่เข้าด้วยกัน คือ ห้องสมุด และศูนย์โสตทัศนวัสดุ จะมุ่งถึงการให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดการวางแผนการทำงานประสานกันอย่างดี ลดการซ้ำซ้อนในบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์เช่นที่ Professional Resource Center (PRC) ของ Regional Education Material Center (REMC) ของ County ต่าง ๆ ในรัฐ Michigan PRC แต่ละแห่งจะให้บริการ ทางงานห้องสมุด และสื่อการสอน ในเขตการศึกษาของตน เป็นแหล่งวิทยาการที่สมบูรณ์

ที่สุด มีระบบการบริหารที่ดี มุ่งถึงประสิทธิภาพในการให้บริการ PRC ประกอบด้วย หน่วยบริการทางวิชาการ ได้แก่ ห้องสมุด ห้องสมุดฟิล์มภาพยนตร์ ห้องปฏิบัติการหลักสูตร หน่วยโสตทัศนศึกษา หน่วยผลิตสื่อการสอน หน่วยพัฒนาการสอน โรงพิมพ์ ธนาคารวิทยาการ (Human Resource Bank) ได้แก่ กลุ่มบุคลากร ที่ให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ อาทิ เช่น ที่ปรึกษาทางด้านหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญการใช้วัสดุการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สรุปได้ว่า ศูนย์วิทยบริการในสถาบันอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นของต่างประเทศหรือในประเทศไทย ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก อย่างเช่น สถาบันวิทยบริการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีลักษณะคล้ายคลึงกับของ Center of Educational Resources ของ Eastern Michigan University มาก เพราะเริ่มจากการรวมหน่วยบริการ 3 หน่วยเข้าด้วยกัน คือ ห้องสมุด ศูนย์โสตทัศนศึกษา และศูนย์โทรทัศน์ศึกษาแต่สถาบันวิทยบริการ (Academic Resource Center) ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวม 4 หน่วยงานคือ หอสมุดกลาง หน่วยโสตทัศนศึกษา หอเอกสารประเทศไทย และสำนักงานเลขานุการ

สถาบันวิทยบริการ (Academic Resource Center) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นหน่วยงานที่ให้บริการทางวิชาการ มีฐานะเทียบเท่าคณะ ขึ้นตรงต่ออธิการบดี โดยมีพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งเป็นสถาบัน เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2521 (ขนิษฐ์ ตัณฑวิรัตน์, 2525)) การดำเนินงานของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันฯ ได้เร่งระดมทรัพยากรทั้งบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ และเร่งยกระดับประสิทธิภาพของการให้บริการให้สูงขึ้น

ลักษณะงานของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้อำนวยการสถาบัน แบ่งได้ดังนี้

- สำนักงานเลขานุการ แยกเป็นงานสารบรรณ งานบุคลากร งานการเงิน และงบประมาณ งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานประชาสัมพันธ์/สถิติ งานบริการถ่ายเอกสาร

- งานห้องสมุด (บรรณารักษ์ห้องสมุดกลาง) แยกเป็นงาน ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายบริการ ฝ่ายสิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง ฝ่ายเผยแพร่วิชาการ ฝ่ายใช้เครื่องจักรกล
- หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง แยกเป็นงาน ฝ่ายวิจัยและวางแผนระบบ สื่อการสอน ฝ่ายภาพยนตร์ และโทรทัศน์การศึกษา ฝ่ายโสตทัศนอุปกรณ์ ฝ่ายกราฟิก ฝ่ายภาพและไมโครฟิล์ม
- หอเอกสารประเทศไทย แยกเป็นงาน ฝ่ายค้นหาและรวบรวมข้อสารสนเทศ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายบริการและเผยแพร่

การบริการของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ห้องสมุดกลาง ให้บริการแก่คณาจารย์ ข้าราชการ นิสิตของจุฬาฯ ตลอดจนบุคคลากรภายนอก โดยการจัดหาวัสดุการศึกษาหลายประเภท รวมทั้งวัสดุย่อยส่วนไว้สำหรับบริการ

หอเอกสารประเทศไทย เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ เกี่ยวกับประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ให้บริการแก่คณาจารย์ ข้าราชการและนิสิตระดับปริญญาโทขึ้นไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง ให้บริการสื่อการสอนแก่คณาจารย์และหน่วยงานในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บริการของหน่วยโสตทัศนศึกษากลาง ได้แก่ บริการผลิตสื่อการสอนมีแผนภูมิ โปสเตอร์ การ์ตูน งานศิลปะอื่น ๆ ภาพถ่าย สไลด์ ฟิล์มสตริป ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์รวมถึงชุดสื่อประสม บริการให้ยืมโสตทัศนอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสอนต่าง ๆ เป็นบริการเสริมที่คณะหรือสถาบันมีอยู่แล้ว เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องขยายเสียง เป็นต้น บริการซ่อมโสตทัศนวัสดุ เช่น ฟิล์ม เทป เครื่องฉาย เครื่องเสียง เป็นต้น บริการให้คำปรึกษาด้านการผลิตงานโสตทัศนศึกษา โดยเฉพาะการวางแผนผลิตสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ งบประมาณและบุคลากร งบประมาณไม่เพียงพอ และบุคลากรยังมีจำกัด ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ

ปัจจุบันสถาบันวิทยบริการ มีบริการทางด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน มีคอมพิวเตอร์สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลและบริการสืบค้นข้อมูล ให้บริการและความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ศูนย์วิทยบริการ เป็นหน่วยงานหนึ่งซึ่งจัดบริการทางวิชาการแก่หน่วยงานต่าง ๆ โดยที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้จัดเอาศูนย์วิทยบริการเข้าไปเป็นหน่วยงานหนึ่งในสำนักบรรณสารสนเทศ (โครงการจัดตั้งสำนักบรรณสารสนเทศ : 10)

สำนักบรรณสารสนเทศได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งสำนักบรรณสารสนเทศและสำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2529 โดยยกฐานะศูนย์บรรณสารสนเทศ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งได้เริ่มเปิดทำการในปี พ.ศ. 2522 ขึ้น เป็นหน่วยงานระดับสำนัก

สำนักบรรณสารสนเทศ ทำหน้าที่เป็นห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการส่งเสริมวิชาการทั้งด้านการเรียนการสอน การวิจัยและการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนด้วย การให้บริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาแก่คณาจารย์ประจำ คณาจารย์พิเศษ บุคลากรในสายงานต่าง ๆ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยและประชาชนทั่วไปที่สนใจใฝ่หาการศึกษาตลอดชีวิต

สำนักบรรณสารสนเทศ ดำเนินการให้บริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าว โดยจัดบริการเป็นระบบเครือข่ายใน 3 ระดับ คือ ในระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับภาค ดังนี้

1. **บริการในระดับส่วนกลาง** จัดบริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาต่าง ๆ แก่คณาจารย์ประจำ คณาจารย์พิเศษ และบุคลากรของมหาวิทยาลัย ณ ที่ทำการของมหาวิทยาลัย สำหรับใช้เป็นที่ห้องสมุดเพื่อการวิจัยและค้นคว้าตามหลักสูตรในแขนงวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

2. **บริการในระดับจังหวัด** จัดเป็นบริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาที่ส่งไปให้ใกล้ตัวนักศึกษามากที่สุด โดยจัดเป็นรูปศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ "มม มสธ." ในห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ และเป็นศูนย์จัดเก็บและให้บริการสื่อการศึกษาต่าง ๆ

3. บริการในระดับภาค จัดเป็นบริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาที่สมบูรณ์ แบบของมหาวิทยาลัยตามจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีนักศึกษาจำนวนมาก และมีที่ตั้งเหมาะสม สามารถให้บริการแก่จังหวัดโดยรอบได้ประมาณ 6-7 จังหวัด บริการดังกล่าวนี้เรียกว่า ศูนย์วิทยบริการ ซึ่งมหาวิทยาลัยตั้งทั้งหมดประมาณ 10 ศูนย์ ในปีพ.ศ. 2531

ศูนย์วิทยบริการนี้เป็นแหล่งรวมวัสดุการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่ทันสมัย โดยเฉพาะสื่อโสตทัศน และการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์เผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยและจัดบริการเคลื่อนที่ไปยังท้องถิ่นห่างไกล ศูนย์วิทยบริการจึงเป็นบริการในระดับภาคที่สามารถให้บริการวิชาการระดับอุดมศึกษาใน ส่วนภูมิภาคที่สมบูรณ์แบบที่นักศึกษาและประชาชนผู้สนใจทั่วไปสามารถไปใช้ศึกษาค้นคว้าด้วย ตนเองได้

การแบ่งส่วนราชการของสำนักบรรณสารสนเทศ

สำนักบรรณสารสนเทศแบ่งส่วนราชการออกเป็น สำนักงานเลขานุการ ฝ่าย และศูนย์ รวม 5 หน่วยงาน ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการ
2. ฝ่ายเทคนิค แบ่งออกเป็น 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยจัดหาทรัพยากร และหน่วยวิเคราะห์ทรัพยากร
3. ฝ่ายบริการสื่อการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยบริการ สื่อสิ่งพิมพ์ และหน่วยบริการสื่อโสตทัศน
4. ฝ่ายบริการสารสนเทศ แบ่งออกเป็น 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยสนเทศ การศึกษาทางไกล หน่วยสนเทศสุขุขัยธรรมาธิราช และหน่วยจดหมายเหตุมหาวิทยาลัย
5. ศูนย์วิทยบริการ แบ่งออกเป็น 4 หน่วย ได้แก่ หน่วยธุรการ หน่วย บริการข่าวสารและแนะแนว หน่วยบริการสื่อการศึกษา และหน่วยคลังนิตการศึกษ

หน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน

หน่วยงานแต่ละหน่วยงานของสำนักบรรณสารสนเทศมีหน้าที่ความรับผิดชอบ (โครงการจัดตั้งสำนักบรรณสารสนเทศ : 20-22) ดังนี้

สำนักงานเลขานุการ ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานทั่วไป ห้างงานสารบรรณ งานธุรการ งานบุคคล งานการเงินและงบประมาณ งานพัสดุครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่และการบริการด้านงานพิมพ์ดีด

ฝ่ายเทคนิค ปฏิบัติงานด้านการจัดหาและวิเคราะห์หมวดหมู่และทำบัตรรายการทรัพยากรห้องสมุดทุกประเภททั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศน์ ตลอดจนเตรียมทรัพยากรเหล่านั้นตามกระบวนการงานเทคนิคห้องสมุดก่อนนำออกให้บริการทั้งที่ศูนย์บริการห้องสมุดและสื่อการศึกษาในส่วนกลาง คือ สำนักบรรณสารสนเทศ และศูนย์บริการห้องสมุด และเพื่อการศึกษาในส่วนภูมิภาคซึ่งได้แก่ ศูนย์วิทยบริการ และศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ "มุ่ม มสธ."

ฝ่ายบริการสื่อการศึกษา ปฏิบัติงานด้านการจัดเก็บและให้บริการข้อมูลข่าวสารจากสื่อทุกประเภท ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อโสตทัศน์แก่คณาจารย์ประจำ คณาจารย์พิเศษและบุคลากรในสายงานอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง

ฝ่ายบริการสนเทศ ปฏิบัติงานด้านการให้บริการสนเทศเฉพาะเรื่องตามนโยบายของมหาวิทยาลัยและในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นบริการสนเทศเพื่อการศึกษาคั่นคว้า วิจัยที่สมบูรณ์ในแนวลึก รวมทั้งการจัดทำและเผยแพร่เอกสารชั้นสอง เช่น บรรณานุกรม ดรรชนี และสารระสังเขปในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์วิทยบริการ ปฏิบัติงานด้านการให้บริการห้องสมุด และเพื่อการศึกษา ทุกประเภทในส่วนภูมิภาค เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย และแนวทางการศึกษาและอาชีพ ประสานงานการจัดบริการการศึกษาตามเวลานัดหมาย และการบริการสื่อการศึกษาเคลื่อนที่ ศูนย์วิทยบริการจะเป็นทั้งศูนย์กิจกรรมของชมรมนักศึกษา และศูนย์รวมสื่อการศึกษาทุกประเภททั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และเพื่อการศึกษาด้วยตนเองด้วยคอมพิวเตอร์ ที่หน่วยดำเนินงานในส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการตามกระบวนการงานเทคนิคห้องสมุดเสร็จเรียบร้อยแล้ว และจัดส่งให้ศูนย์วิทยบริการทุกศูนย์จัดเก็บและให้บริการแก่ผู้ใช้ในภูมิกาศนั้น ๆ

ปัจจุบันสำนักบรรณสารสนเทศมีบริการด้านต่าง ๆ อันได้แก่ บริการช่วยค้นคว้า บริการให้ยืมและรับคืนสื่อการศึกษา บริการรวบรวมบรรณานุกรม บริการสารสนเทศ

บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการถ่ายเอกสาร บริการห้องสมุดสถาบันระดับภูมิภาคว่าด้วยการศึกษาและการพัฒนา และบริการสืบค้นสารนิเทศระบบออนไลน์ Dialog นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้ไมโครคอมพิวเตอร์เป็นหลัก ซึ่งขณะนี้ได้เริ่มพัฒนาฐานข้อมูลทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์อิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพลังงาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Micro CDS/ISIS ของ UNESCO ในการดำเนินงาน ในอนาคตสำนักบรรณสารสนเทศจะมุ่งเน้นในเรื่องการสร้างเครือข่ายสารสนเทศด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อให้บริการห้องสมุดที่กว้างขวางอีกทั้งจัดสร้างศูนย์วิทยบริการให้เป็นแหล่งวิชาการที่สมบูรณ์ในท้องถิ่นต่อไป

การบริการห้องสมุดและเทคโนโลยีการศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

เป็นการดำเนินงานด้านการบริการห้องสมุดและเทคโนโลยีทางการศึกษาในสถาบันมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดังนี้ (รายงานประจำปี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2528)

1. ห้องสมุดกลาง กองบริการการศึกษา มีการดำเนินงานดังนี้ บริการยืมหนังสือ ตำราเรียนและเอกสารทางวิชาการอื่น บริการวารสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ บริการหนังสืออ้างอิง บริการยืมหนังสือจากสถาบันอุดมศึกษา บริการวัสดุเทคโนโลยี เช่น สไลด์ แผ่นใส หัวสำเนาจากไมโครฟิล์ม ฟิล์มสตริป เทปโทรทัศน์ ฟิล์มภาพยนตร์ บริการเครื่องมือเทคโนโลยี เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องวิดีโอ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องฉายแผ่นใส เครื่องอ่านไมโครฟิล์ม เครื่องอ่านไมโครฟิช บริการงานผลิตสื่อการเรียนการสอน เช่น ผลิตสไลด์ แผ่นใส ถ่ายไมโครฟิล์ม ฟิล์มสตริป เทปโทรทัศน์

2. ห้องสมุดคณะวิศวกรรม บริการยืมหนังสือตำรา บริการวารสาร บริการอุปกรณ์โสตทัศนอุปกรณ์

3. ศูนย์วิทยบริการ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ มีการดำเนินงานดังนี้ บริการสิ่งพิมพ์ เอกสารวารสารและตำราเรียนแก่อาจารย์และนักศึกษา บริการยืมอุปกรณ์และวัสดุแก่นักศึกษาและอาจารย์ ผลิตรายการเรียนการสอนให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ในคณะ

4. ศูนย์นวัตกรรมและเทคโนโลยีวิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีการดำเนินงานดังนี้ บริการยืมหนังสือเรียน ตำราเรียน บริการวารสารวิชาการและสิ่งพิมพ์ และบริการอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์

5. ศูนย์บริการการศึกษาและห้องสมุด สำนักพัฒนาเทคนิคการศึกษา มีการดำเนินงานดังนี้ บริการยืมหนังสือ เอกสาร วารสาร บริการยืมวัสดุการเรียนการสอน และทำสำเนาต้นแบบสื่อการเรียนการสอน จัดทำเอกสารเผยแพร่ทางวิชาการเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน และจัดนิทรรศการทางด้านสื่อการเรียนการสอน

สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แบ่งเป็นงานต่าง ๆ ดังนี้ สำนักงานเลขานุการ ฝ่ายหอสมุด มหาวิทยาลัยรับผิดชอบพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด งานเทคนิค งานวารสาร งานบริการผู้อ่าน งานห้องสมุดคณะ ฝ่ายโสตทัศนศึกษา บริการทางด้านการจัดทำงานผลิต งานบริการและซ่อมแซม นอกจากนี้ยังมีฝ่ายผลิตเอกสาร และฝ่ายศูนย์หนังสือ

การที่จะเรียกชื่อศูนย์วิทยบริการ ที่แตกต่างกันออกไป แต่ลักษณะงานและวัตถุประสงค์ของสถาบันต่าง ๆ ก็ให้ความสำคัญและตระหนักถึงเทคโนโลยีทางการศึกษา ในอันที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การรวมกันระหว่างห้องสมุด และหน่วยเทคโนโลยีการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้นมีอยู่หลายแห่งด้วยกัน เช่น สถาบันวิทยบริการ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม ศูนย์วิทยบริการ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น แต่บางสถาบันมีเพียงหน่วยงานโสตทัศนศึกษาหรือเทคโนโลยีการศึกษาเป็นเอกเทศเท่านั้น การจัดสายงานส่วนมากขึ้นตรงต่อฝ่ายบริหาร เช่น

หอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ของหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร และในสถาบันอุดมศึกษาอีกหลายแห่ง

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสำนักฯ ใน
เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2532 โดยการรวม 4 หน่วยงานเข้าด้วยกัน คือ หอสมุดจอห์น
เอฟ เคนเนดี โครงการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระ
วีสุนทร และหอสมุดคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งต่อไปจะพัฒนา เป็นหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ
(รายงานประจำปี สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2533)

วัตถุประสงค์ของสำนักวิทยบริการ

1. เพื่อเป็นแหล่งกลางในการศึกษา ผลิตและการให้บริการเกี่ยวกับสื่อ
การศึกษาประเภทต่าง ๆ สำหรับส่งเสริมประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ การเรียน
ของนักศึกษา และประชาชน
2. เพื่อเป็นแหล่งทางด้านการศึกษาส่งเสริมและการพัฒนาเทคโนโลยี และ
นวัตกรรมการศึกษาแก่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และการศึกษาในจังหวัดภาคใต้
3. เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเอกสาร คำสอน ตำราและวัสดุอุปกรณ์
การศึกษาของมหาวิทยาลัย
4. เพื่อเป็นแหล่งปฏิบัติการและฝึกงานของนักศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
5. เพื่อเป็นแหล่งผลิตรายการศึกษาและการประชาสัมพันธ์
6. เพื่อเป็นแหล่งกลางในการสนับสนุนและวิจัย ค้นคว้า ประเมินผลทาง
นวัตกรรมการศึกษาการสอนและการพัฒนาหลักสูตรของมหาวิทยาลัย

สำนักวิทยบริการ ปัจจุบันประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ 5 ฝ่ายดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการ
2. ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา
3. ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี

4. ฝ่ายหอสมุดคุณหญิงทอง อรรถกระวีสุนทร
5. ฝ่ายหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ

ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี

หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี สร้างขึ้นด้วยการริเริ่ม และดำเนินการของ ฯพณฯ ท่านพันเอกถนัด คอมันตร์ อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งในขณะนั้น ฯพณฯ ท่านพันเอกถนัด คอมันตร์ เป็นกรรมการมูลนิธิจอห์น เอฟ. เคนเนดี ท่านจึงได้นำเรื่องที่จะสร้างห้องสมุดเข้าปรึกษากรรมการมูลนิธิ เพื่อขอความช่วยเหลือในการก่อสร้าง ซึ่งมูลนิธิ ได้ให้งบประมาณมาก่อสร้างอาคารเป็นเงินทั้งสิ้น 3,595,000 บาท ด้วยเหตุนี้ จึงเรียกหอสมุดนี้ว่า หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี

หอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี ได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2513 เป็นอาคาร 2 ชั้น ขนาดเนื้อที่ 1,300 ตารางเมตร ติดเครื่องปรับอากาศทั้งหลัง ทำพิธีเปิดใช้เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2515 แต่เริ่มเปิดให้บริการในปีการศึกษา 2516 เป็นต้นมา

พ.ศ. 2529 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการจัดสร้างอาคารห้องสมุดหลังใหม่เชื่อมต่อด้านหลัง หอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดิน ในวงเงิน 33 ล้านบาท เนื้อที่ประมาณ 5,000 ตารางเมตร ติดเครื่องปรับอากาศทั้งหลัง มีที่นั่งประมาณ 500 ที่นั่ง

อาคารหอสมุดหลังใหม่สร้างแล้วเสร็จ (2 ชั้น) ในเดือนมกราคม 2531 และเปิดให้บริการตั้งแต่ภาคการศึกษาฤดูร้อนของปี 2531 อาคารดังกล่าวยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ตามแบบแปลนที่สถาปนิกได้กำหนดไว้ซึ่งจะเป็นอาคาร 3 ชั้น ทั้งนี้เนื่องจากความจำกัดในเรื่องงบประมาณ คาดว่าในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (2535-2539) มหาวิทยาลัยคงได้รับงบประมาณแผ่นดินในส่วนที่เหลือให้เสร็จสมบูรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งกลางในการให้บริการเอกสารทางวิชาการ แก่คณาจารย์ นักศึกษา ข้าราชการ ตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั่วไป
2. เพื่อเป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการแก่ชุมชนในภาคใต้
3. เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานให้ความร่วมมือกับหน่วยงานบริการสารนิเทศอื่น ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ

ฝ่ายหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร

หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร เป็นหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ การบริหารและการดำเนินงาน หอสมุดกลางมีฐานะเป็นงานหอสมุด สังกัดสำนักงานอธิการบดี ขึ้นตรงต่อรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ต่อมาเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2532 ได้รับการยกฐานะเป็นฝ่ายใต้ชื่อว่า "ฝ่ายหอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร" สังกัดสำนักวิทยบริการ

ฝ่ายหอสมุดคุณหญิงหลงฯ รับผิดชอบงานด้านเทคนิคและบริการแก่คณะต่าง ๆ คือ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ คณะวิทยาการจัดการ คณะเภสัชศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย และศูนย์คอมพิวเตอร์ วัตถุประสงค์มีลักษณะเดียวกับหอสมุด จอห์น เอฟ. เคนเนดี

ฝ่ายหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ

หอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ เดิมมีชื่อว่า หอสมุดคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2516 ต่อมาใน พ.ศ. 2532 ได้มีการจัดตั้งสำนักวิทยบริการ ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หอสมุดคณะแพทยศาสตร์จึงได้รวมมาเป็นฝ่ายหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ สำนักวิทยบริการ วัตถุประสงค์เพื่อบริการทางวิชาการแก่นักศึกษา อาจารย์ แพทย์ พยาบาล นักวิจัย และบุคลากรอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย

ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา

ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ใช้ชื่อว่าศูนย์วัสดุการศึกษา ในปี พ.ศ. 2518 ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารที่ทำการหลังปัจจุบัน (อาคาร 16) แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2520 ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโครงการจัดตั้งสำนักเทคโนโลยีการศึกษาแบบโครงการจัดตั้ง ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษามาตามลำดับ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2532 ได้ร่วมกับหอสมุดจอห์น เอฟ. เคนเนดี หอสมุดคุณหญิงหลง อรรถกระวีสุนทร หอสมุดวิทยาศาสตร์สุภาพ เป็นสำนักวิทยบริการ ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา จึงมีฐานะ เป็นฝ่ายหนึ่งในสำนักวิทยบริการ ซึ่งมีฐานะ เทียบเท่าภาควิชาในคณะ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งงานกลางในการผลิตและบริการสื่อการสอน ให้กับ อาจารย์และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. เป็นหน่วยงานกลางในการบริการโสตทัศนอุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมของมหาวิทยาลัย
3. ให้บริการสื่อโสตทัศนอุปกรณ์แก่หน่วยราชการในท้องถิ่นภาคใต้
4. ให้บริการสื่อเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้กับสถานศึกษาในท้องถิ่นภาคใต้

ลักษณะงาน

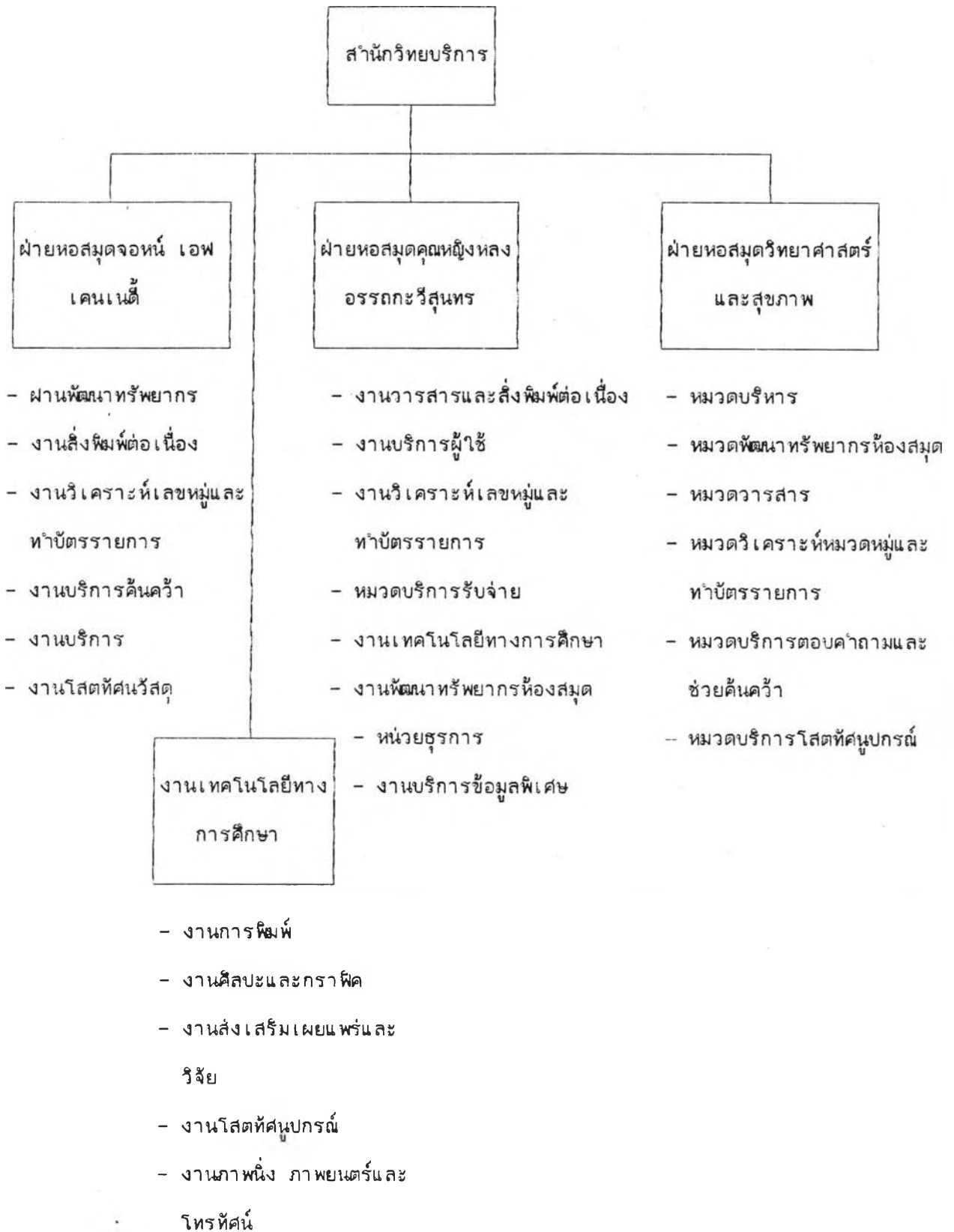
ลักษณะของงานที่ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นการผลิตสื่อโสตทัศนวัสดุ บริการโสตทัศนอุปกรณ์ และงานบริการวิชาการ ให้กับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

เวลาปฏิบัติงาน

เวลาปฏิบัติงานและให้บริการของฝ่ายต่าง ๆ ของสำนักวิทยบริการ
ในภาคเรียนปกติ มีดังนี้

วันเวลา หน่วยงาน	จันทร์-ศุกร์	เสาร์	อาทิตย์	วันหยุดราชการ
สำนักงานเลขานุการ	8.30-16.30	-	-	-
ฝ่ายหอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี	8.00-21.00	9.00-16.00	9.00-12.00	-
ฝ่ายหอสมุด คุณหญิงหลง				
อรรถกระวีสุนทร	8.30-22.30	8.30-19.30	-	-
ฝ่ายหอสมุด				
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	7.30-21.00	8.30-16.30	-	-
ฝ่ายเทคโนโลยี				
ทางการศึกษา	8.30-16.30		-	-

โครงสร้างสายงานและภาระงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ มีดังนี้

1. บุคลากรไม่เพียงพอในการดำเนินงานของหอสมุด
2. ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับระบบงานคอมพิวเตอร์และการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่
3. งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ
4. บุคลากรที่เป็นลูกจ้างประจำของฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นบุคลากรสังกัดสำนักงานอธิการบดีในตำแหน่งคนงาน ซึ่งฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาได้รับมาให้ปฏิบัติงานในฝ่ายฯ ในลักษณะงานที่ต้องใช้ความสามารถสูงกว่าตำแหน่งคนงาน
เช่น

- ทำหน้าที่เป็นช่างพิมพ์กับแท่นพิมพ์ออฟเซต เข้าเล่มหนังสือ
จำนวน 1 คน
 - ทำหน้าที่เป็นผู้อัดสำเนาเอกสารประกอบคำสอนซึ่งมีปริมาณมาก
จำนวน 1 คน
- ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ

4.1 สายงานการบังคับบัญชา เนื่องจากเป็นบุคลากรของสำนักงานอธิการบดีสายการบังคับบัญชาของบุคลากรไม่ได้ชี้แจงตรงกับสำนักวิทยบริการ

4.2 บุคลากรเหล่านี้ไม่มีความก้าวหน้าในอาชีพ ทั้งที่เป็นบุคลากรระดับใช้ฝีมือและกึ่งฝีมือแต่ได้รับเงินเดือนในระดับพนักงาน

5. การปฏิบัติงานของบุคลากรจะมีการปฏิบัติงานนอกเวลาบ่อยครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นหน่วยงานกลางในการให้บริการสื่อการสอน ซึ่งการเรียนการสอนตามตารางของมหาวิทยาลัยนั้นจัดตารางสอนปกติทั้งในและนอกเวลาราชการเมื่อมีการเรียนการสอนนอกเวลาราชการ ผู้สอนจึงขอใช้บริการสื่อการสอนนอกเวลาราชการด้วย

ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ

5.1 บุคลากรอาศัยอยู่นอกมหาวิทยาลัย เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ

5.2 เมื่อมีงานเร่งด่วนไม่สามารถติดต่อกับบุคลากรนอกเวลาราชการได้

6. สถานที่เพื่อการอบรม ประชุม สัมมนาไม่มีเพียงพอ เนื่องจากฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาได้ให้บริการสถานที่เพื่อการอบรม ประชุม สัมมนา ทั้หน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากมีผู้ใช้บริการมาก สถานที่จึงไม่พอกับความต้องการใช้ในการอบรม ประชุม สัมมนา

7. บุคลากรขาดแคลนในบางตำแหน่งไม่สามารถเรียกบรรจุได้ เช่น ตำแหน่งที่มีคุณสมบัติเพื่อการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาศิลปศึกษา ปริญญาโทสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษาซึ่งบางตำแหน่งเป็นบุคลากรที่พัฒนาขึ้นมาระหว่างที่ปฏิบัติงานอยู่ที่ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา ต่อมาตำแหน่งที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ย้ายโอนไปรับตำแหน่งที่หน่วยงานอื่น ทำให้ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสูญเสียบุคลากรที่มีคุณภาพไป และไม่สามารถเรียกบรรจุบุคลากรมาทดแทนได้เนื่องจากบุคลากรที่มีคุณสมบัติดังกล่าวขาดแคลน

แผนงานในอนาคต

หอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี

1. การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ในหอสมุด
2. การพัฒนาระบบและฐานข้อมูลของงานต่าง ๆ ของหอสมุด
3. เชื่อมโยงหรือย้ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในหอสมุดและภายในมหาวิทยาลัย

หอสมุดคุณหญิงหลงฯ

1. จัดตั้งสำนักหอสมุด เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานและสามารถตอบสนองนโยบายของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย

2. บริการยืม-คืน หนังสือโดยใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาระบบ บริการยืม-คืนหนังสือให้มีประสิทธิภาพ สะดวกรวดเร็ว และเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลสถิติ สำหรับใช้ในการวางแผนบริหารงานต่อไป

3. รวบรวมและบริการเอกสารวิชาการเกี่ยวกับภาคใต้ในรูปแบบของ ศูนย์เอกสาร (Information Center) เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภาคใต้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่นภาคใต้ต่อไป

4. เชื่อมโยงหรือย้ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในหอสมุดและภายใน มหาวิทยาลัยทั้งนี้เพื่อการบริหารสืบค้นข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับศูนย์วิทยบริการหรือศูนย์สื่อ การศึกษา มีดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

มานิต ยอดเมือง (2519) ได้วิจัยเกี่ยวกับโครงการเสนอแนะ จัดตั้งศูนย์สื่อ การศึกษา สำหรับวิทยาลัยครูอุบลราชธานี พบว่าโสตทัศนูปกรณ์มีจำนวนมากแต่อยู่กระจัด กระจาย ขาดสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา อาจารย์และนักศึกษาต้องการอบรม เกี่ยวกับการผลิต และการใช้โสตทัศนูปกรณ์มาก

นราพร มยุรสาคร (2519) ได้วิจัยเกี่ยวกับโครงการเสนอแนะ เพื่อจัดตั้งศูนย์ สื่อการศึกษา สำหรับวิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง ผลการวิจัยปรากฏว่า มีผู้ดำเนินการด้านนี้ อย่างจริงจัง ขาดบุคลากรในการบริหารและบริการ โสตทัศนูปกรณ์ไม่เพียงพอ และวัสดุ อุปกรณ์ที่มีอยู่ไม่ตรงกับเนื้อหาวิชา นักศึกษาฝึกสอนขาดทักษะและความรู้ในการผลิตอุปกรณ์ ประกอบการสอน อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าสมควรที่จะจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษาขึ้นโดยมีอาคาร เป็นเอกเทศ

พิศัทธา มีแต้ม (2522) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ในการดำเนินงานระหว่าง ห้องสมุดและแผนกโสตทัศนศึกษาในวิทยาลัยครู ผลจากการวิจัยพบว่าการจัดดำเนินการร่วมกันในด้านบริหารงบประมาณ บุคลากร และการบริการระหว่างห้องสมุด และแผนกโสตทัศนศึกษา มีความสัมพันธ์กันน้อย กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยของความสัมพันธ์มีเพียงร้อยละ 25.80, 3.22, 14.51 และ 21.05 ตามลำดับของการดำเนินการดังกล่าว ในด้านความคิดเห็นของหัวหน้าแผนกหอสมุด และหัวหน้าแผนกโสตทัศนศึกษา เกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์บริการทางวิชาการในวิทยาลัยครู พบว่าร้อยละ 96.68, 90.00 เห็นด้วยกับการที่วิทยาลัยครูควรจัดตั้งศูนย์บริการทางวิชาการ

นฤมล บุณยาน (2523) ได้ศึกษาการใช้สื่อการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูนครปฐม พบว่า ความต้องการด้านบริการเกี่ยวกับการใช้วิธีการสอนที่มีมากที่สุดคือ เอกสารที่แจ้งให้ทราบถึงสื่อการสอนที่มีเพิ่มขึ้น ส่วนความต้องการที่น้อยที่สุดคือ การสัมมนา การใช้สื่อการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัย ด้านปัญหาการใช้สื่อการสอนของอาจารย์คือ ขาดงบประมาณด้านการเตรียมและจัดหาสื่อ คุณภาพของสื่อไม่ดีพอและมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอกับความต้องการ

ประวีรย์ อัครโสภณ (2523) ได้ศึกษาปัญหาการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาของครูในโรงเรียน โครงการฝึกสอน วิทยาลัยครู เชียงราย พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนสื่อการสอน งบประมาณและผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่จะแนะนำการใช้และผลิตสื่อการสอนแก่ครูในโรงเรียน ครูส่วนมากใช้สื่อการสอนไม่เป็น ครูมีชั่วโมงสอนมากจะไม่มีเวลาเตรียมสื่อการสอนอีกทั้งยังมีความยุ่งยากในการใช้บริการด้านสื่อการสอนจากศูนย์สื่อการสอนอื่น ๆ นอกจากนี้ ครูส่วนใหญ่ต้องการให้ทางโรงเรียนจัดงบประมาณ สำหรับจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสื่อการสอนโดยเฉพาะ โดยจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาในโรงเรียนและในวิทยาลัยครู เชียงราย

สุพร ชัยเดชสุริยะ (2524) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพและความต้องการศูนย์สื่อ การศึกษาของโรงเรียนสาธิตระดับประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าในการ ดำเนินงานโสตทัศนศึกษา มีปัญหาด้านการให้บริการยืมโสตทัศนอุปกรณ์ ปัญหาด้านการผลิต ซ่อมบำรุงสื่อการศึกษา โสตทัศนอุปกรณ์อยู่ในสภาพดี แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ ผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา มีความต้องการให้จัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษา ขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดหาผลิตบริการสื่อการศึกษา และการฝึกอบรม

วิบูลย์ สุทธาพันธ์ (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาการบริหารงานของ หน่วยเทคโนโลยีทางการศึกษาของกลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าปัญหาด้าน การบริหารทั่วไป มีปัญหาด้านการวางแผน หรือโครงการเพื่อดำเนินงานให้เป็นไปตาม เป้าหมาย และปัญหาอาจารย์ไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาด้านบริการ บุคลากรมีจำนวนน้อย จึงให้บริการไม่ทั่วถึง และไม่ทันกับความต้องการ และวัสดุอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษามี จำนวนน้อย ไม่เพียงพอแก่การผลิตและการบริการปัญหาด้านการผลิตสื่อการสอน บุคลากร ในหน่วยเทคโนโลยีทางการศึกษา ปฏิบัติงานหลายด้าน จึงทำให้ไม่มีเวลาในการผลิตสื่อ การสอน และยังขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตอีกด้วย

ทรงศรียา กัลยาณมิตร และคณะ (2525) ทำการวิจัยเรื่องแบบจำลองศูนย์ บริการสื่อการศึกษาของสถาบันฝึกหัดครู พบว่า โครงสร้างของศูนย์บริการสื่อการศึกษา ประกอบด้วยการให้บริการ 3 ประเภท คือ บริการห้องสมุด บริการผลิตโสตทัศนวัสดุ และบริการการใช้อุปกรณ์ ขอบเขตและหน้าที่ของศูนย์ฯ ครอบคลุมคือความรู้ทุกประเภท ทั้งที่เป็นวัสดุตีพิมพ์และไม่ตีพิมพ์ ไปจนถึงตลอดถึงการผลิตวัสดุเพื่อใช้ในการเรียนการสอน เป็นสถานที่ให้นักศึกษามีโอกาสหาประสบการณ์การเรียนรู้แบบต่าง ๆ และหาประสบการณ์ในการผลิตวัสดุเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ตลอดจนเป็นแบบอย่างของการให้ และการใช้บริการของศูนย์ เพื่อให้นักศึกษาจะได้นำไปสอนนักเรียนได้ เมื่อสำเร็จ ออกไปทำงานตามโรงเรียนต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนบุคลากรของศูนย์จะต้อง เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ ทั้งทางด้านงานห้องสมุด และงานโสตทัศนวัสดุ มีจำนวนที่

สอดคล้องกับจำนวนผู้ใช้บริการ ในด้านเนื้อหาที่บริเวณของคุณจะต้องมีขนาดพอที่ผู้ใช้บริการมีความคล่องตัวในการใช้วัสดุคิดว่าทุกประเภทได้ นอกจากนี้คุณจะต้องมีบริเวณทำงานทางด้านเทคนิคเพื่อเตรียมวัสดุคิดว่าออกให้บริการ

สมหวัง แต่งนิล และคณะ (2527) ได้ทำการศึกษาความต้องการของอาจารย์ในงานบริการและปัญหาในการบริการของคุณผลิตและพัฒนาสื่อสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรที่เป็นอาจารย์ผู้สอนผู้ใช้บริการจากคุณ พบว่าอาจารย์ผู้ใช้บริการใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะมาก รองลงมาคือเครื่องขยายเสียง แหล่งที่อาจารย์ผู้สอนใช้บริการได้มาจาก คุณผลิต รองลงมาคือ ภาควิชา อาจารย์ต้องการให้จัดหาคู่มือแหล่งวัสดุได้เปล่า และสื่อการสอนทั้งในและนอกมหิดล รองลงมาจัดเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือในการใช้สื่อ ส่วนปัญหาพบว่าอาจารย์ไม่ทราบแหล่งบริการสื่อการสอนนอกมหาวิทยาลัย และขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อตามต้องการ นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนไม่สามารถตัดสินใจในการเลือกสื่อที่เหมาะสม ใช้สื่อไม่ได้ผลสู้สอนด้วยปากเปล่าไม่ได้และใช้สื่อไม่เป็นเกรงว่าจะชำรุด ห้องบรรยายไม่เหมาะสม สื่อการสอนไม่เพียงพอ ไม่ทราบว่ามีการสอนอะไรบ้าง บริการ ไม่มีโอกาสเสนอความเห็นและเจ้าหน้าที่ไม่ช่วยเหลือการใช้สื่อ

จักรา สุวานิช (2529) ได้วิเคราะห์สภาพและความต้องการ คุณสื่อการศึกษาของโรงเรียนมัธยม สังกัดกรมสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา พบว่าปัญหาในการใช้บริการและผลิตสื่อการสอนของครูอาจารย์ส่วนใหญ่ คือ อุปกรณ์มีจำนวนจำกัด ขาดงบประมาณในการจัดซื้อและผลิตสื่อการสอน ขาดบุคลากรในการให้บริการ

ไกรลาศ สุทธิเกิด (2529) ได้วิจัยเกี่ยวกับทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูบรรณารักษ์ และครูโสตทัศนศึกษา ของระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร ต่อการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษา พบว่าผู้บริหารโรงเรียน ครูบรรณารักษ์และครูโสตทัศนศึกษา มีทัศนะในเรื่องความต้องการและความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษา รวมทั้งเรื่อง

การบริหารงานและดำเนินงานศูนย์โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นของผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่ม ไม่ต่างกัน ผู้ตอบทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นตรงกันว่าสถานที่และงบประมาณเป็นปัญหาสำคัญที่สุดต่อการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษา

อรทัย พงศ์วัฒน์านนท์ (2530) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพสื่อการสอนและการให้บริการสื่อการสอนของศูนย์วิชาการระดับกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า ด้านสื่อการสอนภายใน ศูนย์ได้รับจากส่วนกลางยังไม่ครบมีบางส่วนชำรุดและสูญหายไป ขาดแคลนสื่อการสอน สื่อการสอนที่มีไม่ตรงกับความต้องการของครู ด้านการให้บริการพบว่าประสบปัญหาการเดินทาง ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ ครูไม่สนใจใช้บริการจากศูนย์ การประเมินผลโดยทั่วไปพบว่า การดำเนินงานของศูนย์วิชาการมีผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

รัชชัย นิเมทรงธรรม (2530) ได้ศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการจากห้องสมุด โรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า ศูนย์วิทยบริการของโรงเรียนมัธยม กรุงเทพมหานคร ควรมีรูปแบบเป็นหน่วยงานกลางของโรงเรียน โดยพัฒนาขึ้นจากห้องสมุดและห้องโสตทัศนศึกษาที่มีอยู่เดิม แล้วจัดการบริหารและการดำเนินงานใหม่ โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการทางการศึกษาเป็นหัวหน้า มีครูบรรณารักษ์และครูโสตทัศนศึกษาเป็นรองหัวหน้า ทำหน้าที่จัดหา คัดเลือกและจัดระบบสื่อการศึกษา และโสตทัศนอุปกรณ์ และยังเป็นผู้ควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย เจ้าหน้าที่ที่เทคนิคมีหน้าที่บริการการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ บำรุงรักษาและซ่อมแซมด้วย เจ้าหน้าที่ธุรการมีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการ บริการให้ยืมสื่อการศึกษา และ โสตทัศนอุปกรณ์ งบประมาณของศูนย์วิทยบริการได้จากฝ่ายบริการการศึกษาของโรงเรียน และควรมีจำนวนมากกว่างบประมาณเดิมของห้องสมุดและห้องโสตทัศนศึกษารวมกัน หน้าที่ของศูนย์วิทยบริการ ได้แก่ บริการให้ยืมสื่อการศึกษาและโสตทัศนอุปกรณ์ การคัดเลือก จัดหาและผลิตสื่อการศึกษา ให้คำปรึกษาทางวิชาการเกี่ยวกับการผลิต การใช้สื่อการศึกษา และโสตทัศนอุปกรณ์ ดูแล บำรุงรักษา และ ซ่อมแซมสื่อการศึกษาและโสตทัศนอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ศูนย์วิทย-

บริการควรจัดไว้ คือ ป้ายติดประกาศ ตู้แสดงนิทรรศการ ตู้บัตรรายการ ตู้ไฟแสงสว่าง สำหรับตู้วัสดุประเภทฉาย รถเข็น คูหาสำหรับการศึกษารายบุคคล คูหาสำหรับการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ ห้องฉายภาพยนตร์และเทปโทรทัศน์ ห้องสำหรับผู้เรียนกลุ่มย่อย ห้องกิจกรรม และห้องประชุม ระเบียบในการใช้บริการศูนย์วิทยบริการ การเปิดทำการทุกวันในระหว่างเปิดภาคเรียน ให้ยืมหนังสือและสื่อการศึกษาออกไปใช้นอกบริเวณโรงเรียนได้ แต่การยืมโสตทัศนอุปกรณ์ให้ยืมใช้เฉพาะภายในบริเวณโรงเรียนเท่านั้น การยืมสื่อการศึกษา และโสตทัศนอุปกรณ์ดังกล่าว ต้องนำส่งคืนภายในเวลาที่กำหนด เมื่อนำแบบเสนอแนะรูปแบบการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการไปให้ผู้บริหารโรงเรียน ครูบรรณารักษ์และครู โสตทัศนศึกษาประเมินปรากฏว่าเป็นรูปแบบศูนย์วิทยบริการที่อยู่ในระดับ "ดี" สามารถนำไปใช้ดำเนินการได้จริง

ก่าพล กระทบ (2531) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารศูนย์วิชาการ กลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า การบริหารศูนย์วิชาการให้สามารถปฏิบัติงานตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับสื่อการสอนหลักสูตร และการบริหารเป็นอย่างดี มีอาคารสถานที่ที่เป็นเอกเทศสะดวกต่อการติดต่อขอรับบริการ นอกจากนี้การบริหารศูนย์วิชาการจะต้องมีการวางแผนที่ดี มีงบประมาณที่เพียงพอ ตลอดจนมีการผลิต และการบริการที่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้การดำเนินงานบรรลุจุดมุ่งหมาย

ปรีชาพล เจริญสุข (2531) ได้ศึกษาสภาพความต้องการ และปัญหาเกี่ยวกับการจัดการด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่าความคิดเห็นของคณะทำงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนรอบในและรอบนอกมีความแตกต่างกัน ในด้านสภาพการจัดการการผลิต และบริการและด้านปัญหาในการจัดการ ส่วนในด้านความต้องการพบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของครูผู้สอนรอบในและรอบนอกที่พบว่า มีความแตกต่างกัน ในด้านสภาพการจัดการ การผลิต และบริการ และด้านปัญหาในการจัดการ ในด้านความต้องการ พบว่าไม่แตกต่างกัน ด้านสภาพ และปัญหาส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มคณะทำงานรอบนอก และครูผู้สอนรอบนอก โดยพบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับมาก ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนสื่อการสอน อาคารสถานที่คับแคบ

และขาดแคลนความรู้และทักษะในการผลิตสื่อการสอน

ศัลป์นิรันดร์ ธีรณรงค์ (2533) ได้ศึกษาสภาพความต้องการและปัญหาการปฏิบัติงานด้านสื่อการสอนของศูนย์วิชาการจังหวัด เขตการศึกษา 5 จากคณะทำงานศูนย์วิชาการจังหวัด และคณะทำงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน พบว่าระดับการปฏิบัติภารกิจหลักของศูนย์อยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการในการดำเนินงาน และด้านสื่อการสอน ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ และห้องปฏิบัติงานทางด้านโสตทัศนศึกษา มีความต้องการอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัดที่เด่นชัด คือ ด้านการผลิต และการบริการ ซึ่งพบว่า ขาดงบประมาณ การสนับสนุน บุคลากรไม่เพียงพอ และขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะด้าน การให้บริการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ทั่วถึง

อำนาจ ดวงเพียรราช (2533) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า สภาพที่เป็นจริงของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ส่วนใหญ่ บุคลากรไม่เคยทำงานในห้องสมุดหรือศูนย์วิชาการ ด้านสถานที่เป็นเอกเทศ ด้านบริการมีการจัดหมวดหมู่หนังสือ และทำบัตรรายการ ไม่มีการทำบัตรรายการโสตทัศนวัสดุ วัสดุเพื่อการศึกษาที่มีบริการส่วนใหญ่ได้ทำสไลด์ หนังสืออ่านทั่วไป วารสารทางวิชาการ เครื่องตัดกระดาษ ปัญหาในการดำเนินการพบว่า ด้านบริหารผู้บริหารขาดการประสานกับครูวิชาการสำนักงาน ด้านบุคลากรมีปัญหาในระดับปานกลาง ด้านครุภัณฑ์ ขาดตู้สำหรับจัดนิทรรศการ ด้านหนังสือและสิ่งพิมพ์ ปริมาณหนังสือพิมพ์ไม่สอดคล้องกับผู้ใช้ ด้านโสตทัศนวัสดุขาดโสตทัศนวัสดุประกอบการสอน ด้านการเงินขาดงบประมาณในการปฏิบัติงาน

งานวิจัยต่างประเทศ

แวน ซิร์ล ฟิลลิป (Van Zizl Philip, 1966) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการรวมกันของศูนย์วิทยบริการ โดยได้ศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการ ส่วนของการ

พัฒนาของประเทศอาฟริกาใต้ การสร้างเทคโนโลยีและสื่อการสอน การเผยแพร่ การเรียนรู้ในยุคหลังของนโยบายแบ่งแยกสีผิวในอาฟริกาใต้ ศูนย์วิทยบริการควรให้โอกาสแก่นักเรียนในการใช้สื่อการศึกษาในทุก ๆ รูปแบบ สดุดุสรรคในด้านการใช้สื่อการสอนทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการเสนอแนะ ควรที่จะมีการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มโรงเรียน มีการประสานและร่วมมือกัน ศูนย์วิทยบริการ แบ่งเป็น 2 ส่วน 1) ส่วนของห้องสมุด โดยรับผิดชอบในด้านวัสดุต่าง ๆ การเตรียม บริการเทคโนโลยี การใช้สื่อการสอน และการบริการข่าวสารข้อมูล 2) ส่วนของเทคโนโลยีการศึกษา รับผิดชอบในด้านการศึกษา การพัฒนาการเรียนนักศึกษา การผลิตสื่อการสอน การจัดหาอุปกรณ์สื่อการสอน การบำรุงรักษา และซ่อมแซมสื่อการสอน การบริการจองและการเผยแพร่และการยืมสื่อการสอน

ความต้องการของนักเรียนนักศึกษาในประเทศอาฟริกา มักจะพูดถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการรวมกันของศูนย์วิทยบริการ ควรมีการประเมินกำลังเศรษฐกิจที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ศูนย์วิทยบริการเป็นรูปร่างการจัดการสื่อการสอนทุก ๆ อย่าง ควรมีการตรวจสอบส่วนหลักการของศูนย์วิทยบริการคือ การจัดเจ้าหน้าที่และการบริการ มีกฎระเบียบแน่นอน

ไวส์แมน (Wiseman, 1967) ได้ทำการสำรวจงานของผู้บริหารศูนย์สื่อการศึกษาพบว่างานส่วนใหญ่ของศูนย์สื่อการศึกษา เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่การบริหารงาน ส่วนอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการบริหาร รองลงมาคือ การให้คำปรึกษา งานผลิต และงานธุรการผู้บริหารให้ความเห็นว่า การปฏิบัติงานด้านบริหารควรกระทำควบคู่ไปกับงานผลิต การประเมินผล การเลือกวัสดุอุปกรณ์และการจัดรวบรวมเป็นหมวดหมู่

ริชาร์ด อัลแลน มาร์จอลส์ (Richard Allan - Margoles, 1969) ได้ศึกษาทัศนคติการใช้สื่อการสอนใหม่ ๆ ที่ทางมหาวิทยาลัยจัดมาบริการแก่อาจารย์ในคณะต่าง ๆ พบว่า อาจารย์นิยมใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะมากที่สุด รองลงมาคือกระดานดำ และที่ใช้บ่อยที่สุดคือ เครื่องฉายภาพทึบแสงและเครื่องช่วยสอน การที่ใช้เครื่องมือโสต-

ทัศนศึกษามากหรือน้อยนั้น เนื่องมาจากวัสดุอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่อยู่ไม่สอดคล้องเนื้อหาวิชาที่สำคัญได้หมด ทั้งยังเสียเวลาในการเตรียมตัวเลือกใช้เครื่องมือเหล่านี้ ห้องเรียนที่มีอยู่ก็ขาดความเหมาะสม เครื่องมือเครื่องใช้ ชำรุดและล้าสมัย ภาควิชาต่าง ๆ ไม่สนับสนุนในการใช้เครื่องมือและวัสดุโสตทัศนศึกษา มีงบประมาณน้อย ไม่ได้รับโสตทัศนะวัสดุตามต้องการ

เอลวิส ฮิวส์ อาร์เทอร์บิวรี (Elvis Huges Arterbury, 1971) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ของครูในรัฐเท็กซัส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า ครูได้ใช้ศูนย์บริการหรือไม่ และสาเหตุที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการใช้ ปรากฏว่า ครูได้ใช้ศูนย์บริการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะครูที่สอนวิชาเฉพาะ เช่น สังคมศึกษา และครูที่สอนในระดับประถมศึกษา ผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมการใช้มาก่อน จะใช้มากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรม และอุปสรรคที่สำคัญในการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ก็คือ การรับ-ส่งเครื่องมือเหล่านี้ล่าช้ามาก

บาร์กเกอร์ (1988) ได้ทำการศึกษาแนวทางที่มีผลต่อองค์ประกอบในการบริการสื่อการสอน โดยได้ทำการศึกษาความเข้าใจของอาจารย์ต่อองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างที่จะมีผลต่อการใช้สื่อการสอน การบริการสื่อการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาเป็นอาจารย์ในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้ทรัพยากร (Resource) หลาย ๆ อย่างในการที่จะดึงดูดความสนใจของนักเรียนนักศึกษา โดยมีการส่งเสริมและเพิ่มประสบการณ์ในการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้มากขึ้น ทรัพยากรที่จะมาใช้ก็ได้แก่ สื่อการสอน ภาพยนตร์ วีดีโอเทป และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับภาพและเสียงอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าศูนย์บริการสื่อการสอนยังคงมีบทบาทและมีความสำคัญที่สุดต่ออาจารย์ผู้สอนในการใช้สื่อการสอนในชั้นเรียน ในโรงเรียนเอกชนหลาย ๆ แห่งการรวบรวมสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาเจ้าหน้าที่สำหรับบริหารยังคงมีบทบาทสำคัญต่อตัวอาจารย์ที่จะใช้สื่อการสอน และทรัพยากรอื่น ๆ อีกด้วย และสื่อการสอนนั้นควรจะได้ถูกพิจารณาคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ก่อนที่จะส่งมอบสื่อนั้นให้แก่อาจารย์ผู้สอน

โรเจอร์ (Rogers อ้างถึงใน ศิลป์นิรันดร์ รุ่งรงค์, 2533) ได้ทำการสำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียน เป็นอุปกรณ์การสอน ผลการสำรวจพบว่า ครูเห็นความจำเป็นต่อการฝึกอบรมในการใช้ศูนย์สื่อการศึกษา สนใจในเรื่องการวางแผนหลักสูตร ให้สอดคล้องกับแหล่งทรัพยากรทางการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ ครูส่วนมากที่ต้องการได้รับการฝึกอบรมเพิ่มเติม เพื่อที่จะพัฒนาทักษะเกี่ยวกับการผลิต หรือการใช้อุปกรณ์ และวัสดุต่าง ๆ สื่อประสม ชุดการสอน และระบบการสอน

สรุป

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวกับสื่อการสอน การจัดตั้งศูนย์วิทยบริการในสถาบันอุดมศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหลาย ๆ แห่ง พอสรุปได้ว่า สถาบันการศึกษาหลายแห่งมีความต้องการสูงที่จะให้มีศูนย์วิทยบริการหรือศูนย์บริการสื่อการศึกษาเกิดขึ้นในสถาบันของตน มีการจัดหน่วยงานทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาเกิดขึ้น มีการดำเนินงานโดยจัดให้เป็นหน่วยงานอิสระ เพื่อให้มีความคล่องตัวในการทำงาน การบริหารงานทั่วไปพบว่ายังไม่เป็นระเบียบแน่นอนทั้งในด้านหน่วยงาน การดำเนินงาน และการบริการ

ลักษณะโครงสร้างของศูนย์วิทยบริการประกอบด้วยการให้บริการ 5 ประเภทคือ บริการห้องสมุด บริการผลิตวัสดุทัศนวัสดุและบริการการใช้อุปกรณ์ และอำนวยความสะดวกให้แก่อาจารย์และนักศึกษาในการเลือกและใช้สื่อการสอน

ความต้องการในการดำเนินงานของศูนย์วิทยบริการและด้านสื่อการสอน ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ สถานที่อาคารโดยเฉพาะ ห้องปฏิบัติงานด้านทัศนศึกษาที่เป็นสัดส่วนที่แน่นอนและมีสื่อการสอนชนิดต่าง ๆ สำหรับบริการอย่างเพียงพอกับความต้องการของอาจารย์และการสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา

สำหรับปัญหาส่วนมากที่พบในสถาบันต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกัน เกี่ยวกับปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. บุคลากรในศูนย์วิทยบริการ ยังมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติภารกิจให้ครอบคลุม

2. วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในศูนย์วิทยบริการ ยังไม่เพียงพอและมีไม่ตรงกับความต้องการของอาจารย์และผู้ใช้บริการ
3. งบประมาณ ที่ใช้ในการดำเนินงานยังไม่เพียงพอ
4. กระบวนการจัดการ มีจำนวนมาก ไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ไม่สามารถกำหนดนโยบายในการดำเนินการเองได้

ผลการวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน การจัดดำเนินงานของศูนย์วิทยบริการพอสรุปได้ว่า อาจารย์ส่วนใหญ่นิยมใช้สื่อการสอนหลาย ๆ อย่าง ในการที่จะดึงดูดความสนใจของนักเรียนนักศึกษา สื่อการสอนที่ใช้มากที่สุดได้แก่ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ความต้องการใช้ศูนย์วิทยบริการพบว่า ศูนย์วิทยบริการยังมีบทบาทต่ออาจารย์ผู้สอนในการใช้สื่อการสอน อาจารย์ใช้ศูนย์วิทยบริการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ งานส่วนใหญ่ของศูนย์วิทยบริการเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่บริหารงาน การให้คำปรึกษา งานผลิต และงานธุรการ ศูนย์วิทยบริการควรแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. ส่วนของห้องสมุด รับผิดชอบงานวัสดุต่าง ๆ การเตรียมบริการ เทคนิค การใช้สื่อการสอนและการบริการข่าวสารข้อมูล 2. ส่วนเทคโนโลยีการศึกษา รับผิดชอบในด้านการศึกษา การบริการการสอนการเผยแพร่และการยืมสื่อการสอน

ปัญหาที่เกิดขึ้นพอสรุปรวมได้ว่า มาจากสิ่งเหล่านี้คือ วัสดุอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาที่มีอยู่ไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่สอนทั้งหมด ยังเสียเวลาในการเตรียมตัวเลือกการใช้สื่อการสอน ห้องเรียนที่มีอยู่ไม่เหมาะสม เครื่องมือเครื่องใช้ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของอาจารย์ผู้สอนและซากรูด ล้าสมัยการรับ-ส่งเครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์ก็ล่าช้ามาก ไม่ได้รับโสตทัศนวัสดุตามต้องการ มีงบประมาณน้อย อาจารย์ผู้สอนไม่มีความรู้ หรือได้รับการอบรมการใช้เครื่องมือโสตทัศนอุปกรณ์มาก่อน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการสอน การบริการการดำเนินงานของศูนย์วิทยบริการบริการทั้งงานวิจัยของไทยและต่างประเทศแสดงให้เห็นว่า ความต้องการของอาจารย์ส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของสื่อการสอนและใช้สื่อการสอนเพิ่มมากขึ้น ลักษณะการดำเนินงานของศูนย์วิทยบริการก็มีลักษณะที่เหมือนกัน ก็คือ การจัดหน่วยงานออกเป็น 2 ส่วนที่มีบริการห้องสมุด รวมกับการบริการทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา ปัญหาในการใช้

บริการของศูนย์วิทยบริการที่มีลักษณะ เหมือนกันคือวัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่ในศูนย์ฯ ยังไม่เพียงพอ กับความต้องการและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่มีอยู่ทั้งหมด งบประมาณที่จะใช้ดำเนินการ มีน้อย

ส่วนปัญหาที่มีลักษณะที่แตกต่างกันในการบริการระหว่างของไทย และของต่างประเทศ งานวิจัยของไทยมีการพูดถึงบุคลากรที่ไม่เพียงพอ บุคลากรมีจำกัดไม่สามารถทำงานให้ทั่วถึง ซึ่งของต่างประเทศไม่ได้กล่าวถึง ส่วนของต่างประเทศที่กล่าวถึง ก็คือ การขนส่งสื่อการสอนหรือวัสดุอุปกรณ์ที่มีความล่าช้า

การบริหารงานสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา ไม่ว่าจะหน่วยงานระดับใดถือว่าเป็นงานที่จำเป็นที่ควรจัดขึ้น ทั้งนี้เพราะ สื่อ ทรัพยากรทางการศึกษาทั้งหลาย เป็นสิ่งจำเป็นอย่างสำคัญ ในการเกื้อหนุนคุณภาพทางการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์สื่อการศึกษา หรือศูนย์วิทยบริการต่าง มารวบรวม ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการทำวิจัยเกี่ยวกับ สภาพความต้องการและปัญหาด้านเทคโนโลยีการศึกษาของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อที่จะได้ข้อมูลมา เป็นแนวทางในการให้บริการด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ถูกต้องและ เหมาะสมกับการเรียนการสอนของอาจารย์ และนักศึกษาและ สอดคล้องกับสาขาวิชาต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป